

Marcela Peneș

bucuria de a scrie compuneri

învățământ primar

Marcela Peneş

Bucuria de a scrie compuneri

Ediția a 3-a, revizuită

Redactor: Aurel Maior

DTP: Carmen Diana Mateescu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PENEȘ, MARCELA

Bucuria de a scrie compuneri / Marcela Peneș. -

Ed. a 3-a - București : Aramis Print, 2013

ISBN 978-973-679-951-8

372.464

ISBN 978-973-679-951-8

Copyright © 2013 Aramis Print s.r.l. toate drepturile rezervate
Aramis Print s.r.l. • **Redacția și sediul social:**

B-dul Metalurgiei nr. 46-56, cod 041833, sector 4,
București, O.P. 82 – C.P. 38

tel: (021) 461.08.10/14/15; fax: (021) 461.08.09/19.

e-mail: office@edituraaramis.ro; office@megapress.ro

Departamentul desfacere: tel: (021) 461.08.08/12/13/16;

fax: (021) 461.08.09/19; E-mail: desfacere@edituraaramis.ro

Tipărit la MEGApress holdings s.a.

*Lui Alexandru și celorlalți școlari –
compuneri bogate în idei precum albele
și blânde ninsori ...*

A fost odată o pană, dar nu una obișnuită. A fost o pană, demult, pe vremea când se scria cu pana, nu cu penița. Pana aceea sunt eu și am venit din lumea mea, **pentru tine**. Am scris multe și știu multe... Știu că orice școlar își dorește să scrie cele mai frumoase compuneri. E o mare bucurie să știi că ești ascultat cu plăcere de colegi sau că, atunci când îți citești compunerea, nu se aude niciun foșnet de caiet. Toată lumea ascultă. Cuvintele curg lin, ca apa cea neobosită, cu care abia de se îngână șoaptele vântului și fâlfâitul mătăsoaselor aripi.

Dar, ca să ajungi să poți găsi locul cuvintelor, cunoscându-le bine **înțelesurile** (sensurile), să încercăm să găsim împreună drumul care ne va duce spre minunata **LUME A COMPUNERILOR**.

Încrede-te în mine, sunt o prietenă de nădejde! Și ca să-ți dovedesc acest lucru, mai întâi, îți voi încredința o taină. Ascultă!

Eu sunt cea care l-a ajutat pe cel mai mare poet român, Mihai Eminescu, să scrie neuitatele sale versuri.

„Somnoroase păsărele

Pe la cuiburi se adună,

Se ascund în rămurele,

Noapte bună!”

Și tot eu l-am ajutat pe Ion Creangă să povestească despre Nică, dar și pe Mihail Sadoveanu să scrie despre duduia Lizuca sau pe Emil Gârleanu să-ți dăruiască întâmplări *Din lumea celor care nu cuvântă*.

Citește, pentru început, din această carte, peripețiile unui gândăcel. Citește încă o dată, urmărind cu toată atenția povestirea, astfel încât să-mi poți răspunde, la sfârșit, la întrebări.

- Dacă ți-a plăcut și de ce?
- Ce ți-a plăcut mai mult?

Gândăcelul

Cum venise pe lume, nici el nu-și dădea seama. S-a trezit ca dintr-un somn și parcă era de când pământul. Nu simțise nici durere, nici bucurie. Și mult își muncise gândul: cum răsărise și al cui era? **Mic cât un fir de linte**, mișca **piciorușele fragede** și ocolea, pe de margini, frunzișoara care-l adăpostise. Într-o zi încercă o pornire lăuntrică; ieși de sub **umbra răcoroasă** și dădu buzna afară, **în ploaia** de lumină. Atunci rămase pe loc, orbit de atâta strălucire. Încetul cu încetul îi veni inima la loc. [...] **Ce adânc și albastru** se dezvelea cerul! Și ce minune! Cu **ochisorii lui mărunți**, cât niște **fire de colb**, îl cuprindea întreg. Iar în mijlocul **tăriei albastre**, un **bulgăre de aur** aprins arunca văpăi.

Tresări. Era el, era altul? Piciorușele nu mai erau ale lui de scânteiau așa? Și mai era **îmbrăcat în aur**! Căci și trupușorul lui, pe care și-l vedea pentru întâia oară, scânteia. Nu cumva era o **fărâmiță de lumină închegată**, rătăcită pe pământ? Și, ca o adevărită, pe **țărâna neagră** trupul arunca o **lumină dulce**. Fără îndoială, de acolo căzuse, acolo trebuia să se întoarcă. Dar ce depărtare! Și cum să ajungă? Privi în sus; și atunci, deasupra căpșorului, zări lujerul unui crin ce se ridica așa de înalt, că parcă floarea din vârf își deschidea paharul chiar dedesubtul bulgărilor de aur, să-i culeagă razele. În mintea lui își înjgheba planul. Să

se suie pe lujer în sus, să meargă, să meargă și să meargă până în vârf; și, de acolo, la bulgărul de aur, din care credea că se desfăcuse.

(Emil Gârleanu,
Din lumea celor care nu cuvântă)

Acest fragment literar poate fi asemănat cu o compunere.

E adevărat, textul a fost creat de un scriitor – omul care scrie pentru noi, cititorii. Dacă scrie poezii, îl numim și poet, iar dacă scrie povești, povestiri, îi putem spune și povestitor.

Și tu poți redacta compuneri din ce în ce mai frumoase. Ca toți scriitorii – care au fost, mai întâi, școlari ca și tine –, îți poți însuși o exprimare aleasă.

Te văd adeseori, în orele de compunere, că nu-ți găsești cuvintele; nu știi despre ce să scrii și nu știi cum să începi; nu ai curajul să-ți citești limba română pentru că nu ești convins că ai scris bine ... și multe asemenea mici necazuri.

CE TREBUIE SĂ CUNOAȘTEM DESPRE SCRIEREA UNOR COMPUNERI

1. Citind mult vei izbuti!

Lectura te va ajuta să înțelegi regulile unei compuneri. Prin lectură îți vei îmbogăți vocabularul cu unele cuvinte noi și vei învăța cum să aranjezi aceste cuvinte în propoziții, astfel încât ceea ce ai scris să-ți placă cu adevărat.

Notează în caietul vocabular toate cuvintele necunoscute pe care le întâlnești în lecturi; explică-le cu ajutorul unui dicționar.

- Învăță să povestești folosind cuvinte simple, dar bine rânduite, spre a fi înțeles.

Să încercăm un mic exercițiu. Dezvoltă următoarea propoziție: „**Înserarea trece**“. Scrie noua propoziție.

Citește de multe ori propoziția. Vezi dacă ai așezat bine toate cuvintele. Încearcă să le schimbi locul și vezi dacă e mai bine altfel. Rămâi la forma care îți place cel mai mult.

Iată cum a dezvoltat această propoziție poetul George Topîrceanu, autorul cunoscutelor *Rapsodii*.

„Înserarea mută trece / furișată prin pădure.“

Citind versurile, parcă vezi o ființă furișându-se, în tăcere, prin pădure.

Dar tu ești abia la început de drum. Exemplele date te pot ajuta să înțelegi cât de frumos se pot rândui cuvintele în propoziție.

Lectura este un model permanent din care poți învăța cum să scrii.

2. Vei putea scrie frumos, adevărat și convingător numai despre ceea ce cunoști

Foarte important este să observi, cu toată atenția, tot ce se află în jurul tău: gâze, flori, pomi, case, străzi, oameni etc. și tot ce se întâmplă în jurul tău: ploaia, jocul, cântecul păsărelelor, susurul apei, răsăritul soarelui, înflorirea pomilor, căderea frunzelor, întoarcerea păsărilor, zâmbetul florilor ...

Observând, vei putea povesti mai bine și mai ușor.

Iată cum înfățișează marele scriitor Mihail Sadoveanu un colț din natură, pe care nu-l putea zugrăvi atât de bine, dacă nu l-ar fi observat cu toată atenția.

La drum

Coborâra prin livezi, unde adiau miresme calde de cimbrisor și ceară. Garduri foarte înalte de nuiete, cu streășina de spini, se ridicau la dreapta și la stânga. Și sălcii bătrâne, cu forme ciudate își mișcau domol pletele argintii. Lizuca știa că sălciile astea sunt oameni și dihanii înțepeniți din veacuri de o vrajă. Le privea cu sfială și le asculta cum oftează și cum șoptesc.

Drumul celor doi tovarăși mai întârzie o vreme lângă o **adunare liniștită de gănganii mărunte și roșii, punctate cu negru.**

– Patrocle, acestea-s vacile-Domnului, zise fetița.

– Știu, dar haide să mergem, că acuși asfințește soarele, răspunse cățelul.

– Mergem, Patrocle, nu te supăra. Uite, pe coasta de dincolo se vede dumbrava. Acuși ajungem.

Era în juru-le tăcere și singurătate; și-o **lumină dulce se cernea printre crengile sălciilor.** Parcă intrase în ținutul unui basm ... Deasupra, departe se pleca **cerul albastru** spre dumberavă, curgând ca o apă; și-o împărăteasă pajură plutea pe talazul acela, cu aripile neclintite.

(Mihail Sadoveanu,

Dumbrava minunată)

3. Lasă-ți imaginația (închipuirea) să zboare!

Compunerea nu-ți cere numai să observi și să redai realitatea; ea vrea să-ți și închipui ceea ce nu este, dar poate fi, chiar și numai în imaginația ta.

Inventează! Inventează un joc interesant, găsește un cuvânt nou prin combinarea unor silabe, găsește un răspuns mai neașteptat, caută o altă soluție de rezolvare a unui exercițiu, gândește-te și imaginează-ți cum ar fi clasa ta peste 10, 100 de ani? Dar școala? Dar orașul? Nu te gândi tot timpul la ce e și ce nu e posibil; ceea ce astăzi pare imposibil, mâine, poate deveni realitate.

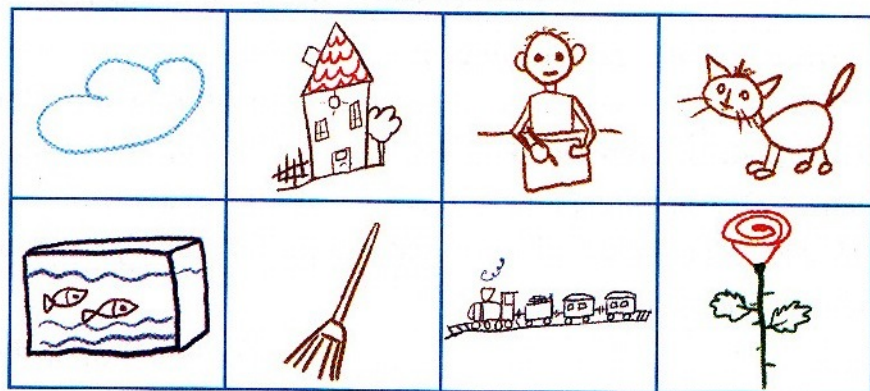
Gândește-te la mâine!

Să încercăm câteva exerciții-joc de imaginație.

O scrisoare desenată

Ionel îi scrie bunicii sale. Fratele său, Andrei, nu știe încă să scrie, dar știe să deseneze. Așa că el îi trimite bunicii sale o scrisoare desenată.

Ce crezi tu că a vrut el să-i transmită?

Scurtă poveste

Eu îți spun trei cuvinte cu ajutorul cărora tu vei încerca să realizezi o scurtă poveste.

Cuvintele ar putea fi: **școlar, furioasă, curăță.**

Iată și o scurtă poveste, alcătuită cu ajutorul acestor cuvinte: „Ionel nu e acasă. Lucrurile din ghiozdanul **școlarului** se ceartă, fiecare gândind despre sine că e mai important. Cerneala **furioasă** se varsă pe caiete. Caietele se sperie. Vine o zână și le **curăță**. Lucrurile se împacă.”

Se pot face legături între cele mai diferite cuvinte. Cu cât cuvintele sunt mai îndepărtate, cu atât legăturile sunt mai interesante.

O variantă mai simplă, pentru început, ar fi aceea de a alcătui, cu cele trei cuvinte date, trei propoziții care să aibă o legătură de înțeles.

Să luăm cuvintele: **tren, vrăbiuță, nai.**

Iată și textul alcătuit de un școlar:

„Trece un tren. Pe tren este o vrăbiuță. Ea ascultă un călător care cântă la nai.“

Ceva extraordinar!

Eu îți pun întrebarea: **Ce poate face un bob de grâu?** Tu îți imaginezi ceva neobișnuit, extraordinar. Exemplu: **Un bob de grâu poate crește mare, mare, mare, dincolo de nori.** Și așa, poți continua mica poveste, arătând ce i se mai poate întâmpla bobului de grâu.

Ceva ce nu s-a mai întâmplat

Eu spun numele unui lucru sau al unei ființe și tu spune despre el ceva ce nu s-a mai întâmplat. Exemplu: *ursul* – **Ursul a zburat, luându-se la întrecere cu un avion. Ursul a câștigat întrecerea.** Sau *mingea* – **Mingea s-a transformat într-un balon uriaș. Ceva nevăzut mă ținea de ea. S-a înălțat până la nori și mai sus. Abia zăream pământul etc.**

Amestecă silabele

Amestecând silabele vei obține fel de fel de cuvinte care există sau nu există. Alege-l pe cel care-ți place mai mult. Ce vei denumi cu el?

re-du-pă	mu-ne-co
pă-re-du	ne-co-mu
re-pă-du	ne-mu-co
du-pă-re	co-ne-mu
pă-du-re etc.	co-mu-ne etc.

Ce face?

Eu te întreb ce face un lucru sau o ființă. Caută răspunsurile cele mai diverse. Este de apreciat răspunsul cel mai deosebit, mai neașteptat, mai interesant.

- *Ce face norul?*
- *Trece, aleargă, fuge, vine, plânge.*
- *Ce face pădurea?*
- *Crește, înflorește, cântă.*
- *Ce face vântul?*
- *Suflă, bate, aleargă, adie, cântă, șoptește, povestește.*

Cuvântul interzis

Voi anunța de la început cuvântul interzis. Apoi voi pune întrebări. În răspunsuri nu trebuie să rostești acest cuvânt. Vei căuta alte cuvinte care vor putea înlocui cuvântul cu pricina, fără a schimba înțelesul propoziției.

Să spunem că este interzis cuvântul „iarna“. Iată câteva întrebări și răspunsuri posibile.

- În ce anotimp este luna decembrie?
- În anotimpul cu zăpadă.
- În ce anotimp vine Moș Crăciun?
- În anotimpul alb.
- Care este cel mai friguros anotimp?
- Anotimpul care vine după toamnă.
- În ce anotimp păsările călătoare sunt plecate?
- În anotimpul în care nu mai au ce mânca.
- În ce anotimp vine Anul Nou?
- În anotimpul colindelor. (etc.)

Imaginează-ți că ești ...

Împarte diferite roluri colegilor tăi. Ei trebuie să se comporte asemenea lucrurilor sau ființelor pe care le reprezintă, imaginând o convorbire.

În reluarea jocului lasă-i pe colegi să-și aleagă singuri rolurile de interpretat.

Să luăm câteva exemple de dialoguri alcătuite de școlari ca tine.

Cuibul și rândunica

– **B**ândunică dragă, de ce ești așa neliniștită?

– Cum să nu mă neliniștesc, când mă așteaptă un drum atât de lung...

– Nu pleca! Nu mă lăsa singur!

– E frig. Iarna e aproape.

– Îți voi ține adăpost, să nu simți vântul cel rece.

– Dar mâncarea? Pământul va fi înghețat. Voi muri de foame.

– Nu pleca. Voi ruga pe copiii cei buni să-ți presare firimituri. Rămâi!

– Dar vor pleca toate surorile mele. Trebuie să plec cu ele. Așteaptă-mă. Voi reveni la primăvară. (etc.)

Soarele și ghiocelul

– **B**unule Soare, trimite-mi o rază care să topească zăpada din jurul meu!

– Îndată voi trimite prima rază a acestei primăveri, pentru a mângâia gingașul tău clopoțel.

– Îți mulțumesc, Soare! Voi înflori și voi străluci pentru bucuria oamenilor.

– Voi încălzi pământul să apară și sora ta, viorea și veselele zambile.

Vlad Țepeș și hoțul

Povestitorul: La domnitorul Vlad Țepeș a fost adus un hoț.

Domnitorul: Cum de ai îndrăznit să furi?

Hoțul: N-am crezut că fapta mea e atât de gravă ...

Domnitorul: Te voi pedepsi cu tragerea în țeapă!

Hoțul: Iertare, Doamne, nu voi mai fura în viața mea!

Domnitorul: Am hotărât!

Povestitorul: Așa era Vlad Țepeș, neîndurător cu cei răi.

Alte personaje care pot fi interpretate: Scufița Roșie și lupul, ursul și vulpea, pomul și ultima frunză, rădăcina și tulpina, norul și floarea, Mihai Viteazu și Sinan Pașa, creionul și guma, ziua și noaptea, cele patru anotimpuri, stejarul și ghinda, pământeanul și marțianul etc.

Să se caute întâi cuvinte potrivite ca rimă.

Găsește al doilea vers!

*Cățelușul meu frumos

*Florica din fereastră

*Norul vine lângă soare

*Toarce mîța fără lână

*Fulgii cad ușor, ușor

*Ghiociei și viorele

*Un cocoș mare, fălos

*Vine ursu-n cetișor

*În pădurea de stejar

*Doi copii s-au întâlnit

*Roboțelul meu ar vrea

*Am o gumă și-un creion

*Suflă vântu-n rămurele

*A venit la mine-o zână

4. Cuvinte și propoziții

Compunerea este o zidire. Cărămizile se adună în rânduri și înalță zidul, așa cum cuvintele se adună în propoziții. Rândurile

sunt trainic legate unele de altele, așa cum propozițiile sunt legate prin înțeles, continuându-se una pe alta.

Într-o propoziție cuvintele au o anumită ordine. Când alcătuiești fiecare propoziție, trebuie să cauți locul fiecărui cuvânt: unde stă el mai bine, unde se potrivește, cu cine se poate învecina. Schimbând locul cuvintelor, observăm care formă de alcătuire a propoziției este cea mai bună. O propoziție poate avea mai multe feluri de aranjare a cuvintelor.

Deci nu putem alcătui o compunere fără a ști să ordonăm cuvintele în propoziție și apoi propozițiile în text.

- Ordonează cuvintele în propoziții:
 - strălucește, bolta, pe, soarele, albastră;
 - desprind, frunzele, se, ruginii, ușor, de, pe, ramuri;
 - lasă, se, spre, asfințit, soarele, ușor;
 - repede, meu, merge, spre, colegul, școală;
 - mă, mama, multe, învață, folositoare, lucruri;
 - se, cine, școală, departe, de, dimineață, ajunge;
 - carul, mic, răstoarnă, buturuga, mare;
 - mușcă, latră, care, câinele, nu;
 - dimineața, de, ziua, se, bună, cunoaște;
 - prinde, cu, pisica, clopoței, nu, șoricei;
 - fapte, se, omul, cunoaște, după;
 - s-a, sacul, dus, mare, cu, pomul, la, lăudat;
 - merge, nu, ulciorul, apă, la, de, ori, multe;
 - suprafață, ca, iese, adevărul, la, untdelemnul;
 - pe, lăsa, mâine, nu, poți, ce, azi, face;
 - mâine, fura, cine, un, azi, fură, bou, un, va, ou;
 - iepuri, doi, cine, după, fuge, prinde, nici unul, nu;
 - duce, muncitor, de, omul, pâine, nu, dor.

• Ordonează cuvintele în propoziții, alcătuiește un text și găsește-i un titlu potrivit.

Ionel, roșie, cu, se joacă, o minge;
cu, o, putere, lovește;
în, geamul, se, oprește, mingea, vecinului;
ce, pare, îi, rău.

- Ordonează propozițiile în text. Dă un titlu potrivit textului.

Îl urmărea în fiecare zi.

Alexandru și Vlad s-au dus în pădure.

Într-o zi a dispărut.

Lângă un arbore au găsit un arici.

L-au dus în grădina lor.

Avea corpul ca un ghem cu ace.

Pentru a ordona propozițiile în text (sau cuvintele în propoziție) procedezi astfel: citești totul; stabilești ordinea, numerotând; verifici ordinea, apoi scrii.

5. Despre însușiri

Ființele, lucrurile, fenomenele naturii au diverse însușiri:

a. fizice

- formă (rotund, lunguiet)
- mărime (mare, mic)
- culoare (roșu, albastru)
- gust (acru, dulce, amar)
- miros (aromat, îmbătător)

b. sufletești

- milos, blând, bun, duios ș.a.

O ființă, un lucru, un fenomen pot avea mai multe însușiri: codrii – deși, adânci, nestrăbătuți; oamenii – buni, harnici, pricepuți.

Cuvintele care arată însușirile sunt **adjective**. **Adjectivele sunt cuvinte de sărbătoare. Datorită lor exprimarea este mai precisă, mai plăcută, mai limpede.**

Adjectivele pot sta după sau înaintea substantivelor: floare **mândră** și **frumoasă**, **mândra** și **frumoasa** floare, cer **albastru** și **senin**, **albastrul** și **seninul** cer.

Adjectivul dă precizie și frumusețe compunerii, așa cum florile dau culoare și mireasmă câmpului înverzit. Să lăsăm adjectivul să se prezinte singur.

Sunt **ADJECTIV**, cuvânt ce are
Mărime, formă, gust, culoare.
Fac ghiocelul **argintat**
Pe câmpul **împrimăvărat**.
Laleaua **roșie** o cânt
Pe-ntinsul, **verdele** pământ.
Fac norul **alb** și **trecător**
Și soarele **strălucitor**,
Rotunsul măr, **gustos**, din pom
Cules de **înțeleptul** om.
Am strai **ales**, de sărbători,
Pe unde trec eu, semăn flori.
Chiar **SUBSTANTIVUL**, frate-meu
Mă cheamă să-l ajut mereu.
Și nu lipsesc din adunare,
Ca să împart la fiecare,
O însușire, două, trei...
Sunt **bun** și **darnic**, dragii mei!
Isteț, **dorit** și **inventiv**
Eu sunt **frumosul ADJECTIV**!

• Exerciții

a) Găsește cât mai multe însușiri pentru substantivele date.
zăpadă: *pufosă, argintie, moale, sclipitoare*

pădure:

soare:

om:
floare:

b) Completează propozițiile date.

Câmpia se desfășoară până departe.
Soarele apare deodată. Razele lui țes
dantele Păsări își înalță tril-
urile O adiere se simte uneori.
Mireasma florilor ajunge până departe.

c) Găsește însușiri pentru cele două personaje.

Făt-Frumos	Zmeul

d) Asemănă sau compară.

alb ca făina, zăpada, spuma, varul

negru ca
auriu ca
bun ca
înalt ca
șiret ca
lacom ca

e) Găsește însușiri opuse.

cer întunecat –
pământ uscat –
picuri deși –
om sincer –
școlar ordonat –
vrăbii gureșe –
barbă albă –
vânt puternic –

f) Dublează însușirile.

văi înguste și adânci

munți înalți și

poteci șerpuite și
 câmpii netede și
 brazi dreți și
 câine credincios și
 ghiocel alb și
 g) Transformă cuvintele.

Însușire	Denumirea ei	Acțiune
frumos	frumusețe	a înfrumuseța
blând	blândețe	a îmblânzi
bun		
rotund		
înalt		
curat		
rece		
dulce		
ruginiu		

h) Scrie însușiri potrivite

					
strălucitor					
auriu					
rotund					
vesel					

Se spune **cuvânt** sau **vorbă**. Expresii: *om de cuvânt* (care își ține promisiunea), *cuvânt de onoare* (promisiune, asigurare),

schimb de cuvinte (discuție, ceartă), *pe drept cuvânt* (pe bună dreptate).

6. Expresii poetice

Urmărește un fragment din compunerea „Ninge“.

A. Fulgii ușori și albi ca florile de cireș se joacă prin **văzduhul ca cenușa**, apoi se lasă pe **pământul somnoros**. Jocul **steluțelor sclipitoare** mă amețește. Un **pomișor cafeniu** și-a adunat, pe **brațele reci, podoabe argintii**. Ceilalți pomi din grădină s-au învăluit în **dantele albe, cerceate**. **Norii suri** au captușit **bolta posomorâtă**.

„Fulgii albi și ușori“; „steluțele sclipitoare“; „pământul somnoros“; „dantele albe, cerceate“; „norii suri“; „bolta posomorâtă“ – toate sunt **expresii poetice**.

La fel sunt și **comparațiile**: „fulgii albi ca florile de cireș“, „văzduh ca cenușa“. Tot în acest fragment vedem că pomișorul are brațe ca și un om. El își adună pe brațe „podoabe argintii“. Iată dar că pomișorul se poartă ca o ființă. Și atunci când atribuim lucrurilor însușiri și purtări omenești, spunem că folosim expresii poetice. Cu ajutorul acestor expresii, propozițiile devin mai limpezi și mai bogate.

Să vedem cum ar fi textul „Ninge“ fără aceste expresii.

B. Fulgii vin din văzduh și cad pe pământ. Căderea lor mă amețește. Un pomișor este acoperit cu zăpadă. Ceilalți pomi sunt și ei la fel. **Norii** au acoperit bolta.

- Compară cele două fragmente (A și B). Spune care dintre ele te face să vezi mai bine momentul petrecut, să înțelegi mai bine frumusețea lui?

- Subliniază expresiile poetice din fragmentul care urmează.

Vorbesc undele Argeşului

Noaptea e limpede şi răcoroasă. Peste tot domneşte o linişte care te îndeamnă la visare. Numai Argeşul, călător fără odihnă, trece hăulind pe spintecătura văilor şi undele lui vorbesc întruna, când mai tare, când mai încet. Vorbesc undele lui de măreţia şi frumuseţea Negoiului, din coapsa căruia au izvorât, de codrii lui deşi, adânci, nestrăbătuţi, unde fiarele şed fără frică tolănite-n luminişuri şi-ascultă ca omul cântecul privighetorii, unde muşchiul e moale ca perna de puf, şi izvoarele albe ca spuma laptelui şi brazii aşa de înalţi că-ţi cade căciula din cap când stai şi te uiţi în vârful lor. Vorbesc undele Argeşului de străşnicia stâncilor de la Chei, pe care le-a biruit şi lăsat în urmă ca pe nişte cetăţi dărăpănate, vorbesc de comorile pământului acestuia îngrăşat de sângele atâtor viteji, de mândreţea plaiurilor, de rodnicia păşunilor şi holdelor pe care le scaldă, de turmele pe care le-au adăpat, de chiotele ciobanilor şi de tânguirea dulce a doinelor pe care le-au ascultat cu drag în lungă şi zbuciumată lor călătorie.

(Alexandru Vlahuţă,
România pitorească)

7. Despre ce poţi scrie?

Eşti în vacanţă şi ai vrea să scrii o compunere, dar despre ce anume să scrii? Nimic nu-ţi vine în gând şi renunţi. Uneori şi la şcoală eşti lăsat să-ţi alegi singur un subiect. Nu-l găseşti. Te frământă şi timpul trece. Este oare atât de greu să găseşti subiecte pentru compunerile tale?

Hai să ne gândim împreună! Ce-ai zice să pornim de la redarea unor întâmplări de la şcoală (din ore, din recreaţii, din drumul până la şcoală), de la joc, **din familie**, plimbări, vizite, excursii, lecturi. Am putea povesti ceva despre păpuşa ta sau despre o altă jucărie, închipuindu-ne că şi ea poate vorbi şi că a

venit la tine dintr-o **lume a jucăriilor**. Cum o fi în lumea aceea? O poveste poate avea și avionul tău și macaraua și mașina teleghidată și trenulețul.

Dar despre o conversație cu **Moș Crăciun** ce-ai zice? La fel poți conversa și cu anul, cu fiicele lui, **anotimpurile**, cu ziua, cu vântul.

Și mușcata din fereastră îți poate povesti multe, dacă admiți că ea vede și aude tot, că-ți recunoaște glasul, că se poate întrista și bucura ca și tine.

Mai ai în jurul tău: **creionul, stiloul, caietul, cartea, ghiozdanul, călimara, masa de scris** ... despre toate se poate spune câte ceva. Sunt obiecte din preajma ta. Încearcă să le ascuți și ai să vezi câte lucruri interesante vei afla!

Dar despre **mama, tata, bunicii, frații, prietenii, doamna învățătoare** n-ai putea să scrii? Și câte n-ai avea de spus despre ei! ... E ca și când le-ai desena chipurile, într-un fel, numai că în compunere îi vei zugrăvi folosindu-te de cuvinte. Și nu uita să te referi și la unele fapte și întâmplări legate de firea lor.

Se pot scrie compuneri despre animale: **câinele cel credincios, calul cel mândru, pisica cea lingușitoare, cocoșul cel viteaz, vulpea cea vicleană, veverița roșcată, ursul morocănos, ariciul țepos** etc. Observă cu atenție animalul despre care vrei să povestești, ordonează-ți observațiile, redă-le prin cuvinte și idei potrivite.

Privește pe fereastră **un colț din grădină**, fă o plimbare prin **livada bunicilor**, pe **strada ta**, prin **parc sau pădure**, prin **oraș sau prin sat, dimineața sau seara**. **Privește cu interes totul**. Privește **găzele mărunte** care au și ele viața lor, sau admiră **muntele cel semeț**. Despre toate poți scrie câte ceva.

Dar **norul** cel alb cum a ajuns nor? Încearcă să-i găsești o poveste. Dar **fulgul de nea** cum a ajuns în palma ta? Încearcă să-ți imaginezi drumul lui.

Dar **rândunica** cum a ajuns la cuibul ei?

Dar **pădurea** ce spune oare?

Dar **hăinuța** ta? Dar **ghetele**? Dar **banca**? Dar **izvorul**? Dar **frunza** aceea rămasă singură pe ram?

Ce poți spune despre **culoarea albă**? Despre **un drum**, despre **un oraș nemaivăzut**, despre **oamenii altor planete**, despre **locuri pe care ai vrea să le vezi** și s-ar putea să existe, despre o **invenție extraordinară** la care visezi, despre **un prieten robot**, despre **mașinile, drumurile și orașele viitorului** ... despre ... despre ...

Nu uita că poți să-ți imaginezi drumuri, călătorii, întâmplări, orice! Vrei să ajungi pe o planetă necunoscută? Cu gândul poți ajunge oricând. Vrei să ai o navă cosmică? În imaginația ta, ea poate exista și cu ea poți face călătorii extraordinare.

În gând, totul este posibil.

Născoceste, caută, imaginează-ți și toate aceste gânduri adună-le în compunerile tale.

Nu uita!

Compunerea nu înseamnă numai ceea ce este, ci și ceea ce va fi sau ar putea să fie, sau ai vrea să fie.

• Pune-ți singur întrebări. Încearcă să găsești răspunsuri care să fie numai ale tale. Iată numai câteva dintre nenumăratele întrebări care pot fi punctul de plecare pentru o compunere.

- De ce este zăpada albă?
- De ce înfloresc pomii?
- De ce zâmbesc oamenii?
- De ce sunt copiii mici?
- De ce au pomii frunze?
- De ce apune soarele?
- De ce cântă oamenii?
- De ce susură izvorul?
- De ce este roșu macul?
- De ce sunt bătrâni bunicii?

De ce este noapte?

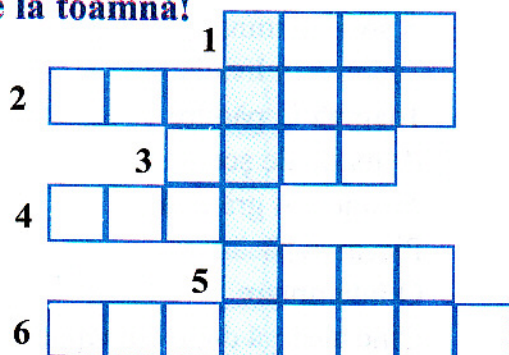
De ce copiii preferă jocul?

De ce sunt și oameni răi?

De ce zboară păsările?

• **Am primit o scrisoare de la toamnă!**

1. Peste ... cu vârfuri sure.
2. A căzut ... rece.
3. Înserarea ... trece.
4. Furișată ... pădure.
5. Se desprinde larg un ...
6. ... și monoton.

8. Fiecare compunere are un titlu

Titlul unei compuneri poate să-ți fie sugerat sau trebuie să-l găsești tu.

Atunci când ai un titlu, după care va trebui să lucrezi compunerea, te vei gândi la un conținut care să fie legat de titlu. Îți faci un plan al lucrării și, **pe măsură ce scrii, recitești titlul spre a vedea dacă nu te-ai abătut de la el.**

Atunci când ți se dă tema compunerii (o întâmplare din vacanță, o faptă bună, o vizită), va trebui să-ți stabilești singur titlul, gândindu-te la conținutul compunerii.

Titlul trebuie să fie cât mai scurt și cât mai cuprinzător.

El poate fi și o întrebare sau un proverb.

- Stabilește titlul textului care urmează.

.....

În fiecare vară merg la bunica mea. Ce bine mă simt în casa ei! Toată ziua o ajut la treburi, prin curte sau prin casă. Seara ne liniștim. Bunica îmi spune povești. Eu îi privesc fața rotundă, ochii frumoși cu câteva cute împrejur și părul alb ca neaua, strâns în coc.

Mâinile ei împletesc mereu câte ceva. Povestea se desfășoară lin ca ața de pe ghem. Abia aștept vacanța de iarnă! Voi fi iar alături de bunica, în casa ei plină de basme.

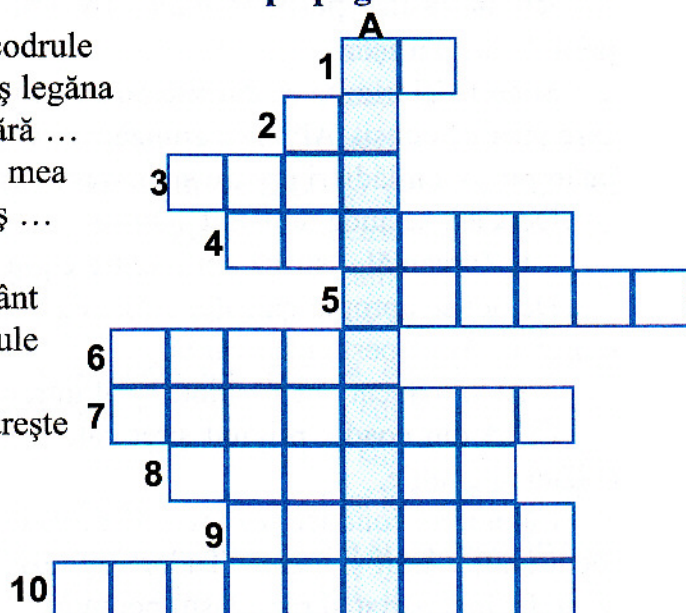
• Exemple de titluri

A sosit toamna!
Toamna în livadă
Toamna în pădure
Prima zi de școală
Toamna în grădină
Plecarea păsărilor
O întâmplare
Cine aleargă după doi iepuri ...
Când doi se ceartă ...
Un joc
Prietenie
O întâmplare cu câinele meu
La pescuit
O întâmplare din pădure
Nu lăsa pe mâine ...
Minciuna are picioare scurte
Un vis
Prima ninsoare
O faptă bună
Iarna în grădină
La derdeluș
Moș Crăciun
Povestea unui fulg de nea
O întâmplare din vacanță
Colegul meu
Mama, ființa cea mai dragă
Învățătoarea mea
Un personaj îndrăgit

Pisica mea
Veverița
Greierele și furnica
Iepurele și ariciul
Vulpea și găina
Ploaia
Ghiocelul
Sosește primăvara!
Se întorc păsările!
O excursie
Cartea, prietena mea
Un muzeu
Ce să fiu?
De vorbă cu o rândunică
Ce mi-a povestit o frunză
Povestea pâinii
Un basm
O întâmplare fantastică
De vorbă cu norul
Căsuța din pădure
Sămânța năzdrăvană
Am întâlnit o zână
Într-un oraș al viitorului
Călătorie pe o planetă necunoscută
Rămas bun, doamnă învățătoare!

• **Caută titlul unei poezii scrisă de poetul Mihai Eminescu, completând rebusul de pe pagina următoare.**

1. ... te legeni, codrule
2. De ... nu m-aș legăna
3. Fără ploaie, fără ...
4. Dacă trece ... mea
5. De ce nu m-aș ...
6. Ziua ...
7. Cu ... la pământ
8. Ce te ... codrule
9. Bate ...
10. Și ... mi-l rărește

9. Părțile compunerii

Orice compunere are un **început** (o introducere), o **desfășurare** (un cuprins) și un **sfârșit** (o încheiere).

Cuprinsul este partea cea mai dezvoltată.

Să urmărim locul și întinderea părților compunerii în exemplele care urmează.

La Mărțișor

1) Introducere

Cât de frumoasă e primăvara la Mărțișor!

Am așteptat cu nerăbdare înflorirea cireșilor și a liliacului și, într-o duminică cu cer limpede și albastru, am urcat cu colegii mei, stăpâniți de emoție, drumul către acel loc plin de mireasmă și de poezie.

2) Cuprins

Iată-ne în fața porții de lemn. Trecem, în liniște, intrând în raiul de la Mărțișor.

Soarele își trimite cu dăruire razele printre miile de flori albe care încarcă cireșii. Albinele zumzăie în voie. Tufele de liliac ne întâmpină cu mlădieri ușoare și cu o mireasmă ametoitoare.

Deodată se aude un lătrat subțire.

– E Zdreanță! – strigă unul dintre copii.

De noi se apropie un cățel vioi, „cu ochii de faianță“, având o ureche lăsată peste nara cârnă.

– Tu ai mâncat oul fierbinte? – îl întrebăm, mângâindu-l.

El dă din coadă, privind șiret către locul unde se aud cot-codăcind găinile.

Cățelul ne conduce bucuros. Vizităm cu respect și admirație locul unde a trăit și a creat Tudor Arghezi. E tăcere. De undeva se aude, îndepărtat și rar, glasul poetului:

„L-ați văzut cumva pe Zdreanță,
Cel cu ochii de faianță?“

3. Încheiere

Plecăm târziu spre casele noastre, rupându-ne cu greu de farmecul Mărțișorului, dar ducând fiecare cu sine o fărâmbă de poezie.

Călătoare

1) Introducere

E călătoare! A ieșit din mușuroi furnica și-a pornit, cum face în fiecare dimineață, a pornit să vadă lumea [...]

2) Cuprins

În dimineața aceasta a luat-o spre răsărit. Încântată de frumusețea soarelui care se prevestea din mănunchiurile lui de raze, totuși a avut puterea să se gândească, drumeața, că, privind și minunându-se numai, nu câștigă nimic. De aceea, de îndată ce dădu, prin miriște, de cizma unui vânător își puse în gând să cerceteze, să cunoască mai bine făptura omenească în apucăturile ei. Îndrăzneală și destoinică, se ridică pe călcâiul pe care câteva fire de nisip se prinseră, apoi, cu iscusință, o luă încet pe cusătura carâmbului, în sus. Și tot gândind, furnica ajunse la pânza îmbâcsită de praf a pantalonilor vânătorului. Îi sui și pe aceștia, în zigzag, și, când dădu de cel dintâi buzunar al surtucului, se opri. Să se scoboare, să nu se scoboare în el? [...] Își luă inima în dinți și, ușoară, se coborî în buzunar. Scotoci încolo și încoace; într-un colț dădu peste câțiva bani de aramă. Îi pipăi, îi mirosi – întrebuințare nu le putu găsi [...] Mai în sus, alt buzunar. Hai și acolo! De abia se scoborî însă și, repede, căută să fugă înapoi. Buzunarul, îmbâcsit cu foi de tutun, o amețise. O luă mai sus; se urcă până după gâtul vânătorului, apoi, sprintenă, pe mânecă până lângă pumnul încheștat pe gâtul unei puști ce prinse drept înaintea zborului unei prepelițe. O bubuitură groaznică răsună și-un nor de fum învăluie furnica, îngrozită, o luă la fugă, se scoborî pe haină, peste tolă. Zări o bucată de pâine. „Bine că m-am ales măcar cu ceva“, își zise în gând și se grăbi să culeagă fărâmitura. Dar cum o apucă, îndată o lăsă la loc: fărâmitura era udă de sângele păsării.

3) Încheiere

„Brrr! va să zică asta e omul!“ gândi furnica: și repede-repede-repede o luă pe cizmă în jos. Se scoborî pe-un fir de iarbă și își scaldă, cu mulțumire, trupul într-o picătură de rouă.

(Emil Gârleanu,

Din lumea celor care nu cuvântă)

Am văzut că în cele câteva propoziții ale **introducerii** ne putem referi la locul, timpul și personajele compunerii.

În **cuprins** se redau faptele în ordinea în care s-au petrecut.

Încheierea arată cum s-a sfârșit întâmplarea; ce învățătură se poate desprinde, cu ce impresii și sentimente am rămas, ce concluzii se pot desprinde.

Nu e nevoie să scrii denumirea părților compunerii. Este suficient să ții seama de ele.

Reține: Nu toate personajele pot fi prezentate în introducere. Sunt personaje care apar pe măsură ce acțiunea se desfășoară.

Important este ca cititorii sau ascultătorii tăi să înțeleagă ceea ce ai vrut să povestești, momentele compunerii succedându-se firesc, normal, așa cum s-au petrecut.

- Când scrii, respectă alineatele care indică începutul celor trei părți principale ale compunerii.

- Care este partea cea mai dezvoltată a compunerii? (Află singur răspunsul.)

10. Respectă alineatele

Așa cum am văzut, o compunere trebuie să aibă cel puțin trei alineate (pentru cele trei părți ale compunerii).

Cuprinsul poate avea, la rândul său, mai multe alineate, în funcție de ideile care apar.

Să observăm împreună alineatele textului următor.

1. „Dumitru stă în grădină. Privește pomii cu ramuri largi, ascultă adierea frunzelor, privește un nor răzleț.

2. Deodată, o frunză se desprinde de pe creangă și-i cade aproape. Este o funză mică, galbenă și zimțată ușor pe margini.

3. – Ce-i cu tine, frunză dragă? Vrei, poate să-mi spui ceva? De ce te-ai rupt de surorile tale?

4. Din casă se aude glasul mamei. Dumitru mai păstrează o clipă frunza în palme. O mângâie, apoi o trimite în brațele vântului.“

Începutul textului, căderea frunzei, începutul dialogului, intervenția mamei sunt cele patru alineate ale textului.

- Scrie corect textul de mai jos, stabilind și numerotând alineatele.

„Într-o zi am plecat cu Grivei pe malul apei. Am privit sălciile cu ramuri lungi, plopii cei înalți și răchitele mlădioase. Iată-l și pe unchiul meu, Nicolae. Vine de la pădure. – Dar ce faceți voi? întrebă el, uitându-se la mine și la Grivei.“

- O compunere fără punct

Având de lucrat compunerea „O zi din vacanță“, Dana a scris astfel:

„Eu într-o zi de vacanță m-am sculat mai târziu, am mâncat, am citit o carte, m-am jucat cu sora mea, am văzut un film, m-am plimbat prin parcul din apropierea casei și, am uitat să spun că am ajutat-o pe mama“

Ce părere ai despre „compunerea“ Danei? Ce greșeli sunt în ea?

11. Despre întrebări și răspunsuri

Mai întâi citește toate întrebările care fac parte din planul de idei.

Stabilește ce vei răspunde la fiecare întrebare. Un răspuns poate fi alcătuit din una sau mai multe propoziții. Încearcă să construiești fiecare propoziție în gând și apoi să o scrii.

Nu relua mecanic cuvintele întrebării atunci când formulezi răspunsul, dar nici nu da răspunsuri în propoziții incomplete sau prin cuvinte izolate, din care să nu se înțeleagă nimic.

Să luăm câteva exemple pentru a înțelege mai bine ceea ce am spus.

a) Întrebarea: Ce a făcut vânătorul?

Răspuns greșit: A împușcat iepurele.

Răspuns corect: Vânătorul a împușcat iepurele.

b) Întrebare: Ce poți spune despre vulpe?

Răspuns greșit: Eu pot spune despre vulpe că este un animal sălbatic.

Răspuns corect: Vulpea este un animal sălbatic.

c) Ce i s-a întâmplat lui Horia?

Lui Horia i s-a întâmplat că a spart vaza. (răspuns)

Horia a spart vaza. (răspuns)

d) Cum s-a descurcat Viorel?

Viorel s-a descurcat că a cumpărat geamul. (răspuns)

Viorel a cumpărat geamul. (răspuns)

Cuvintele de prisos strică corectitudinea și frumusețea propoziției.

• Alcătuiește scurte propoziții folosind, pe rând, cuvintele: *vânătorul, vânătorului, pe vânător.*

1.
2.
3.

12. Timpul în care se petrece acțiunea. Timpul povestirii

Când alcătuiești o compunere trebuie să fii consecvent în ceea ce privește timpul sau persoana (să povestești întreaga compunere la același timp: trecut, prezent sau viitor și la aceeași persoană).

Uneori ți s-a întâmplat să începi compunerea, punând verbele la un timp și s-o sfârșești în alt timp. Descrierea unei persoane, a unui animal, a unui colț de natură o poți face la timpul trecut, dar și la prezent, ca și când le-ai avea în față.

• Vezi care e timpul potrivit pentru acțiunile din textul de mai jos. Corectează unde este necesar.

„Ieri, Ionel a venit la mine. Ne-am jucat amândoi. Am împletit un covoraș. Ionel vede biblioteca mea și se bucură că va împrumuta niște cărți. Și eu sunt bucuros.“

Scrie forma corectă a verbelor puse la timp nepotrivit.

•Scrie să treci la timpul prezent, apoi la viitor verbele din versurile următoare:

„**A venit** un lup din crâng
Și **alerga** prin sat ...“

Prezent	Viitor

• Înlocuiește persoana întâi (eu) cu persoana a treia (el). Fii atent și la schimbarea formei altor cuvinte.

„Eu am (.....) fost la vărul meu (.....). Mie mi-a (.....) plăcut plimbarea cu vaporul. Pe mine m-a (.....) învățat vărul meu (.....) cum să fac (.....) un zmeu.

Ce mult mi-a (.....) plăcut plimbarea!“

13. Nu repeta aceleași cuvinte!

Ca să înțelegi acest lucru, să pornim de la un fragment din compunerea „Veverița“, scrisă de un elev ca și tine.

„**Veverița** trăiește în pădure. **Veverița** are o blană roșcată ca focul. **Veverița** se hrănește cu nuci și alune.“

Nu e greu să observi greșeala. Cuvântul „veverița“ apare în fiecare din cele trei propoziții. Deci se repetă în propoziții foarte apropiate.

Să corectăm împreună.

Prima propoziție va rămâne așa cum este scrisă. În a doua propoziție vom înlocui cuvântul care se repetă cu altul care să exprime același lucru. În loc de „veverița“ vom scrie „ea“. Ultima propoziție va trebui s-o schimbăm puțin, ca să nu fie la fel ca primele două. Iată noul fragment, corectat:

„**Veverița** trăiește în pădure. **Ea** are o blăniță roșcată ca focul. Hrana preferată **a acestei mici sălbăticiuni** sunt alunele și nucile.“

- Corectează singur următorul fragment.

„Soarele strălucește cu putere pe bolta albastră. Soarele încălzește pământul. Soarele are raze strălucitoare.“

Fii atent: ultima propoziție va putea începe cu ajutorul cuvântului „razele“.

Corectare:

.....

.....

Dar nu numai cu pronumele (eu, tu, el, ea, noi, voi, ei, ele) putem înlocui un cuvânt, spre a nu se repeta. Înlocuiri putem face și cu alt cuvânt sau grup de cuvinte care au înțeles asemănător.

Exemple:

vulpea (vicleana, roșcata, cumătra, jupâneasa, codata, șireata)
ghiocelul (clopoțelul de argint, vestitorul primăverii, firicelul gingaș)

ploaia (picurii reci, stropii mărunți/mari, firicelele de apă, bobițele străvezii)

iepurele (fricosul, urecheatul)

izvorul curge (aleargă, șerpuiește, se duce, se strecoară, se depărtează, se rostogolește)

luna (stăpâna nopții, crai-nou (luna nouă), regina nopții)

cartea (bunul prieten, sfătuitor, izvor de învățăminte, comoară de înțelepciune)

păsările călătoare (migratoare, oaspeții primăverii, vestitorii primăverii)

14. Esențialul și amănuntele

Se consideră a fi esențial ceea ce trebuie neapărat spus, ceea ce este foarte important și fără de care compunerea nu ar avea conținut, ar fi goală și nu ar trata ceea ce trebuie. Amănuntele sunt date/informații care pot lipsi, fiind mai puțin importante. Se poate întâmpla ca, uneori, ceea ce este amănunt într-o compunere să fie esențial în alta care are un alt subiect. (În compunerea „Veverița“ descrierea unei nuci este un amănunt, dar în compunerea „Nucul“, această descriere devine importantă.)

Ai ascultat și tu compuneri în care unii colegi au scris despre fapte care nu sunt relevante pentru subiectul compunerii („apoi am mâncat, ne-am îmbrăcat“ etc.).

Observație!

În descrierea unor personaje, scriitorii recurg la amănunte pentru a caracteriza mai bine și mai convingător personajul respectiv.

• Însemnează cu + afirmațiile pe care le consideri esențiale și cu – pe cele care pot lipsi din compunerea „Prima ninsoare“:

E iarnă. ...

Eu mănânc. ...

Mâncarea e bună. ...

Cerul este plin de nori. ...

Cad primele steluțe argintii. ...

Privesc dansul fulgilor de nea. ...

Fratele meu a spart o ceașcă. ...

Vântul bate pe fereastră. ...

Eu îmi voi cumpăra patine. ...

15. Nu te rățăci!

Titlul compunerii îți spune despre ceea ce trebuie să scrii. Nu poți scrie despre ceea ce n-are legătură cu compunerea. Astfel, nu poți înfățișa vulpea într-o compunere despre veveriță. Nu poți înfățișa numai natura în timpul iernii, atunci când ai de povestit „O întâmplare din vacanța de iarnă“.

Alcătuirea **planului de idei** te va ajuta să nu te „rățăcești“, alunecând spre alte subiecte.

Înainte de a te apuca să scrii compunerea, îți aduni ideile. Le scrii în ordinea în care îți vin. Apoi le ordonezi într-o înșiruire firească (așa cum s-a desfășurat și întâmplarea, în funcție de trecerea timpului; sau cum sunt ordonate părțile unui întreg, dacă faci o descriere), astfel încât să fii înțeles cu ușurință.

Dacă vei scrie despre „O zi“, vei începe cu momentele din dimineața zilei respective, continuând, în ordine, cu celelalte momente; dacă descrii un animal, nu începi cu codița.

- Ordonează câteva dintre ideile compunerii „O zi la mare“.

1. Pe plajă	1.
2. Drumul spre plajă	2.
3. La amiază	3.
4. Întâmplări de pe plajă	4.
5. Activități de după-amiază	5.
6. Înserarea	6.
7. Apus de soare	7.

- Ordonează câteva dintre ideile compunerii „Oaspeții primăverii“.

1. Păsările refac cuibul.	1.
2. A sosit primăvara.	2.
3. Păsările recunosc cuibul.	3.
4. Oamenii sunt bucuroși.	4.
5. În cuib vor crește puișori.	5.
6. Păsările călătoare se întorc.	6.

16. Fii atent cum scrii!

O compunere trebuie să fie scrisă cu atenție pentru a nu face și alte greșeli:

- a. de punctuație,
- b. de ortografie.

Deci fii atent la ce scrii, dar și cum scrii!

Nu uita!

- Scrie data sus, în partea dreaptă, pe primul spațiu.
- Scrie titlul la mijloc (lăsând un spațiu după dată). Titlul se scrie începând cu literă mare și fără punct la sfârșit. Lasă un rând liber după titlu.
- Începe prima propoziție cu alineat și cu literă mare.
- Nu înghesui cuvintele la sfârșitul rândului, ci desparte-le corect în silabe.
- Respectă alineatul când treci la o altă parte de compunere sau la o idee nouă.
- Scrie, începând cu literă mare, numele de persoane, țări, orașe, ape, munți, animale, străzi, sate etc.
- Nu omite (nu „mânca“) litere din cuvinte sau cuvinte din propoziții.

Semnele de punctuație sunt: punctul (.), virgula (,), semnul întrebării (?), semnul exclamării (!), punctul și virgula (;), două puncte (:), semnele citării sau ghilimelele („“), linia de dialog și de pauză (–), parantezele (), punctele de suspensie (...).

Semnele ortografice sunt: cratima (–), apostroful (').

- Folosește corect semnele ortografice și de punctuație.
- Marchează cuvintele fiecărui personaj cu linie de dialog și alineat (ș.a.).

- Urmărește compunerea unui școlar neatent. Transcrie compunerea corect, adăugând semnele de punctuație care lipsesc.

Colegul meu

Colegul meu se numește Alexandru L-am cunoscut încă din clasa întâi

Este potrivit de statură Are părul negru ochii albaștri și obraji roșii Are un suflet foarte bun

Ce faci astăzi mă întreabă el în fiecare zi

Eu țin mult la el și ne petrecem mult timp împreună

17. Un plan bun, o compunere bună

Așa cum ai văzut mai înainte, **planul de idei** te ajută să nu te „rătăcești” prin alte subiecte, să-ți ordonezi gândurile, să alegi esențialul. **Planul compunerii este format din ieile compunerii.** Fiecare idee poate cuprinde una sau mai multe propoziții. **În rânduirea ideilor vei ține seama de părțile unei compuneri.** Ideile trebuie să se continue una pe alta, astfel încât compunerea să „curgă” firesc, fără întreruperi.

Și tu singur îți poți alcătui planul unei compuneri.

Ideile pot fi propoziții interogative (întrebătoare), propoziții enunțiative (cu punct la sfârșit), titluri (redate foarte pe scurt).

Vom alcătui, împreună, planuri pentru cât mai multe compuneri.

Mai înainte însă, aș vrea să reții ceea ce urmează.

- Pentru a realiza o compunere, nu uita câteva cerințe foarte importante!

E bine ca aceste cerințe să fie scrise pe cea de-a doua pagină a caietului tău de compunere. Să le citești mereu și să ții seama de ele.

Cerințe

- Respectă:

- cele trei părți ale compunerii (introducerea, cuprinsul și încheierea);
- ordinea firească a ideilor;
- bogăția ideilor, fără a pierde din vedere esențialul;
- tratarea temei date, conform titlului (fără rătăcirii);
- folosirea unui limbaj clar și corect, dar bogat (prin folosirea unor expresii poetice);
- corectitudinea și claritatea scrisului (respectarea regulilor ortografice și de punctuație), frumusețea scrisului (prezentarea sau aspectul lucrării).

18. Înainte de a scrie, gândește!

Gândește și apoi scrie, nu invers!

Ai destule observații culese. Ți-ai alcătuit un plan de lucru în care ai cuprins ideile de bază ale compunerii. Urmează să dezvoltăm aceste idei, alcătuiind propoziții. Orice propoziție se alcătuieste întâi în gând și apoi se scrie. După ce ai scris propoziția, o mai citești o dată. Dacă nu-ți place, o corectezi până capătă forma cea mai bună. Dacă ai terminat și încheierea, citește de câteva ori compunerea în întregime. Poți să mai adaugi sau să scoți unele propoziții.

Ca să ajungi la forma „de curat”, trebuie să faci una sau mai multe încercări pe caietul tău de exerciții.

Munca de alcătuire a unei compuneri nu e prea ușoară, dar e plină de bucurii.

Ultima citire a lucrării fă-o cu voce tare. Este important să știi să citești compunerea, pentru a fi înțeles.

Iată că acum putem răspunde la întrebarea „Ce este compunerea?”

Ce este compunerea?

Compunerea-i precum o casă,
Este a ta și e frumoasă;
Tu ai făcut-o, cu gândire,
Și-n ea e trudă și simțire.
I-ai pus, cum și-alții au făcut,
O temelie de-nceput,
Din care a țâșnit, în salt,
Zidirea mândră spre înalt.
Din cărămizi, pe lung și lat,
Cuprinsul casei s-a-nălțat.
Și-n **încheiere**, tu, pieptiș,
I-ai meșterit acoperiș.
Dar, când mă-ntreb așa, în mine,
Cum de ieșiră toate bine,
Tu **planul** îmi arăți îndată,
O schiță mică, da-nsemnată,
Un gând trimis spre mai departe
Ce-a fost-naintea celorlalte.
Și-a fost în gând, și loc de ușă,
Și de fereastră jucăușă,
Și de ncăperi cât e nevoie
Să poți să locuiești în voie.
Ai dat pereții cu culoare,
Să-ți placă și s-adune soare;
Și-ai pus și mobila. Visata,
Dorita casă iat-o gata!
E trainică, frumoasă este,
Te muți în ea ca-ntr-o poveste.

ÎNVĂȚĂM SĂ SCRIEM COMPUNERI

A sosit toamna

Alcătuirea unui plan bun înseamnă o compunere pe jumătate făcută.

Planul de idei poate fi oricând schimbat sau completat după bunul tău plac.

Să începem!

Planul de idei

Introducere

Ce anotimp a sosit? Cu ce putem asemăna toamna?

Cuprins

a. Care sunt semnele sosirii toamnei?

Cum încălzește soarele?

Ce au făcut păsările călătoare?

Ce se întâmplă în grădină? (cu florile, pomii, legumele, fructele)

Ce se întâmplă în vii?

b. Care sunt activitățile oamenilor în acest anotimp?

c. Ce fac școlarii?

Încheiere

Ce fel de anotimp este toamna?

De ce îți place?

În sprijinul tău

Înainte de a trece la scrierea compunerii, citește câteva versuri închinat toamnei. Lectura lor te va ajuta să începi lucrul cu mai multă plăcere și chiar să folosești unele expresii frumoase pe care le vei reține.

„Coboară toamna-ncet din slavă,
Năframa galbenă-i răsare
Și peste vârfuri de dăbravă
Îi flutură departe-n zare.“
(Octavian Goga, *Coboară toamna*)

„Întârziată fără vreme
Se plimbă toamna prin grădini
Cu faldurii hlamidei plini
De crizanteme.“
(George Topîrceanu, *Octombrie*)

„Iat-o ... Sus pe deal, la strungă,
Așternând pământului
Haina ei cu trenă lungă
De culoarea vântului
S-a ivit pe culme Toamna“...
(George Topîrceanu, *Rapsodii de toamnă*)

• Exerciții

a. Alcătuește propoziții folosind cuvintele: *toamnă, de toamnă, astă toamnă* (toamna trecută), *la toamnă* (toamna viitoare), *până la toamnă* (până începe toamna).

b. Completează propozițiile.

Muntele se ridică în fața noastră. Vârful era acoperit cu zăpadă Brazi

..... și se înălțau către cerul
Poteca ducea spre o stână. De undeva, de departe,
venea o adiere de toamnă.

Alcătuiește o compunere cu titlul Toamna.

Toamna în livadă

Planul de idei

Introducere

1. Ce anotimp a sosit?
2. Ce fel de anotimp este toamna?

Cuprins

3. Ce ne dăruiește cea de-a treia fiică a anului?
4. Ce se întâmplă în livadă? Cum sunt pomii, fructele, frunzele? Ce comparații putem face?
5. Ce munci fac oamenii în livezi? Ce se citește pe fețele oamenilor?
6. Cine îi ajută pe culegători?

Încheiere

7. Ce legătură crezi că există între pom și om?

• Variante pentru introducere:

- a) „A sosit, în caleașcă aurită, toamna, cea mai darnică fiică a bătrânului an.“
- b) „Regină mândră în culoare

Aduce toamna în frunzare
Rotunde, înroșite mere
Și gaben-parfumate pere,
Brumate prune;
Și cât puii
Sunt rotunjimile gutuii.“

c) „A sosit toamna cea darnică cu alai de frunze ruginii și cu cântece de bucurie.“

În sprijinul tău

Mere ca focul, pere gălbui, prune brumate, gutui cu puf gălbui, frunze ruginii (galbene, roșcate, verzi, arămii), toamna harnică și de bunuri darnică.

Pomul e ca omul!

• Iată câteva cuvinte înrudite cu substantivul „fruct“ (rod): fructifer (care rodește), fructifică (aduce venit), fructieră (vas pentru fructe).

Alcătuiește o compunere după planul de idei.

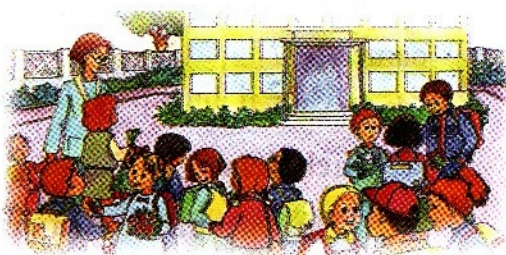
Prima zi de școală

Introducere

1. Ce anotimp a sosit?
2. Ce se întâmplă cu școlile?

Cuprins

3. Ce poți spune despre drumul spre școală?
4. Dar despre întâlnirea cu colegii?
5. Cum s-a desfășurat festivitatea de deschidere a noului an școlar?

6. Cum ți s-a părut școala? Dar clasa?

Încheiere

7. De ce sunt bucuroși școlarii?

În sprijinul tău

Toamna deschide porțile școlilor. Clasa s-a însuflețit.

Neuitatele clipe ale vacanței; crestele munților cu străluciri de diamant; brazi ce ard ca flacăra verde; nisipul auriu al mării; marama albastră a cerului; chipurile bronzate ale colegilor; glasul blând

- Înainte de a începe să scrii compunerea, citește textele care urmează.

„Locul unde era odată școala ...

Acolo am intrat în freamătul de copii cu teamă și cu bucurie în întâia dimineată, când m-a dus tata de mână.“

(Mihail Sadoveanu, *Domnu' Trandafir*)

„E prima zi de școală. Vezi
Ce mândru-s cu ghiozdanu-n
spate?
Și toamna râde prin livezi,
Tufişurile-s vulpi roșcate.

Elevii mari sunt zgomotoși,
Cei mici trec pragul cu sfială,
Bine-ați venit, copii frumoși,
Aici, la draga voastră școală...“

(Elena Dragoș, *La școală*)

- Poți folosi diferite extresii și propoziții alcătuite cu verbul „a intra“.

intru la școală: încep școala

parcă a intrat în pământ: parcă a dispărut

îmi venea să intru în pământ: îmi era rușine

a-i intra cuiva sub piele: a-i câștiga bunăvoința

am intrat într-o belea: am o neplăcere, o încurcătură

a intrat în horă: a început ceva

a intrat la cheltuială: a cheltui fără măsură
 a intrat în vorbă: a început o discuție
 n-a intrat vremea în sac: mai e timp
 a intrat frica în el: s-a speriat, s-a înfricoșat
 i-a intrat în sânge: i-a devenit obicei
 a intrat la spălat: s-a micșorat
 a intrat la apă: a intrat într-o încurcătură
Alcătuiește o compunere după planul de idei.

Cine aleargă după doi iepuri ...

1. Ce anotimp este? De unde se vede acest lucru?

2. Ce poți spune despre case, pomi, drumuri?

Unde a ajuns Azor?

Ce a zărit deodată?

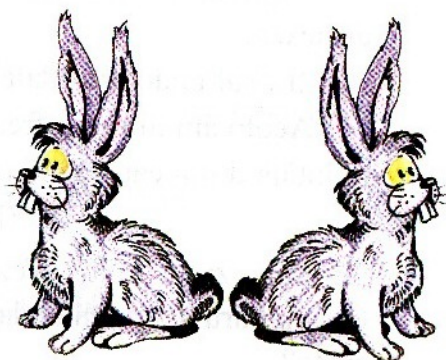
Ce-a făcut cățelul la vederea iepurelui?

Ce a mai apărut?

Ce s-a gândit Azor în acel moment?

Ce au făcut iepurii?

3. Cu ce proverb se poate încheia compunerea?

În sprijinul tău

Copaci de zahăr. Câmp de cristal, cățelul a zbughit-o la joacă. A ieșit tiptil-tiptil. Întinderea lucie, Iepurașul a împietrit de groază. A o zbughi iute. Se ducea de-a dura ca un bulgăre.

• Observație: gândurile cățelului le puteți reda astfel:

„– Dar iată încă un iepure! Pe care dintre cei doi să-l prind? Dar dacă i-aș prinde pe amândoi?”

• Exerciții-joc

a. Grupează, pe două coloane, acțiunile și însușirile: bogat, îmbogățește, încălzește, cald, rotund, rotunjește, înfrumusețează, frumos, alb, albește, înfloritor, înflorește.

b. Găsește cuvintele înrudite (din aceeași familie).

pădure, pădurar, pădureț, păduros, împădurit, pădurice

munte, ...

copil, ...

lemn, ...

școală, ...

învață, ...

c. Joc – Cum este?

Conducătorul jocului pune întrebarea: *Cum este ... lupul* sau *vulpea*, *iepurele*, *zăpada*, *mama*, *pădurea* etc. Jucătorii scriu cât mai multe însușiri. Când conducătorul jocului spune „stop“, toți pun creionul jos. Se citesc răspunsurile. Câștigă cel care a dat cele mai multe răspunsuri corecte.

d. Găsește însușiri (adjective) care încep cu o literă (se numește litera).

„s“ (sărac, serios, sever, senin, spumos etc.)

e. Găsește acțiuni (verbe) care încep cu o silabă (se numește silaba).

„ca“ (cade, cară, caută)

f. Spune câte un cuvânt care să înceapă cu silaba finală (de sfârșit) a cuvântului spus de mine.

mare – repede – dese – secretar – tartor – tortul etc.

Alcătuiește o compunere după planul de idei.

Plecarea păsărilor

Introducere

Ce anotimp a sosit?
Ce poți spune despre
vreme?

Cuprins

De ce pleacă păsările
călătoare?

De ce se adună ele înainte de a pleca? Ce se sfătuiesc?

Cum părăsesc ele cuiburile?

Cum pornesc la drumul cel lung?

Cât timp și până unde vor călători?

Ce se poate întâmpla în acest drum greu?

Încheiere

Ce simți văzând plecarea păsărilor?

În sprijinul tău

*Pomii și-au dezbrăcat straiul verde. Lungul drum către
sudul însorit. Păsările duc pe aripile lor cântecele pădurii. Toate
ascultă sfatul celor mai bătrâne. Șiruri negre. Strigăte jalnice.
Vor veni cu soarele pe aripi.*

• Înainte de a începe să scrii compunerea, citește versurile
care urmează.

Balada unui greier mic

„Peste dealuri zgribulite,
Peste țărini zdrențuite,

A venit așa, deodată,
Toamna cea întunecată ...“

(George Topîrceanu,
Balada unui greier mic)

Iată cum descriu unii poeți plecarea păsărilor.

„Din păduri și de la baltă,
Zburătoare laolaltă
Poposesc pe înserat
La o margine de sat.
Vin cu larmă potolită
Peste pâlcuri de răchită,
Peste dealurile moarte,
De departe, de departe,
Și plutind coboară lin.
Parcă ninge din senin!
(Otilia Cazimir, *Vestitorii*)
„... Peste vârful de rămurele
Trec în stoluri rândunele,
Ducând gândurile mele
Și norocul meu cu ele.
Și se duc pe rând, pe rând
Zarea lumii-ntunecând,
Și se duc ca clipele,
Scuturând aripile.
Și mă lasă pustiit,
Veștejit și amorțit
Și cu doru-mi singurel
De mă-ngân numai cu el!“

(Mihai Eminescu,
Ce te legeni ...)

Înainte de plecare, păsările își mai vizitează odată locurile unde și-au scos puii, ciripesc în jurul cuiburilor și apoi dispar spre țărmurile Mediteranei, în Africa, prin bălțile Nilului. În călătoria lor, ele pot parcurge 7-8 mii de kilometri.

Alcătuiește o compunere după planul de idei.

Minciuna are picioare scurte

Poți povesti o întâmplare din viața ta, care te-a făcut să înțelegi ce încurcături poate aduce minciuna; poți relata o întâmplare auzită sau închipuită.

1. Când și cum a apărut minciuna? (Povestește o întâmplare din care ai crezut că e mai ușor să ieși spunând o minciună.)
2. Cât timp a rezistat minciuna?
3. Cum a fost descoperit adevărul?
4. Ce învățătură ai tras din această întâmplare?

În sprijinul tău

Iată un exemplu.

Ce rușine!

Alexandru și Marin
De la școală acasă vin.
Zice dintr-odat' Marin:
Hai să ne jucăm puțin!

Într-un ram de corcoduș
Pun ghiozdanele acuș
Și încing cu sete-un joc.
Timpul însă nu stă-n loc.

Mama-i tare supărată.
 Alexandru-n prag se-arată.
 – Bunicuța m-a ținut
 Pe la treburi s-o ajut.

Nu termină vorba bine,
 Iată și bunica vine,
 Ca să-l vadă pe băiat,
 Că as-noapte l-a visat.

Ce rușine a pățit
 Alexandru, c-a mințit,
 Nu e greu de-nchipuit...

Deslușind desenele vei afla un proverb despre minciună. E bine să-l ții minte.

nu

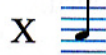

— — — e ge

de

— — — n' — —
 1

X

s' — — —

- Cuvinte înrudite

minciună, mincinos, minciunea (prăjitură)

- Zicători și proverbe

Minciuna are picioare scurte.

Cu minciuna n-o duci departe.

Ce-i în mână nu-i minciună. (Nu te lăsa ademenit de ce nu e sigur.)

- Alcătuiește propoziții folosind cuvintele: *cu minciuna, despre minciună, de minciună, minciunii.*

- Povestește ca și când ar fi vorba despre tine, folosind cuvântul „eu“ (persoana întâi).

„**Nicu a plecat** la pădure. **L-a luat** și pe Grivei. **Nicu merge** înainte, iar Grivei vine după **el**. **Băiatul zărește** o ciocănitore. **Lui îi plac** păsările.“

- Dezvoltă propozițiile date.

Vântul suflă. Vaporul înaintează. Marinarii privesc. Cerul este albastru. Un cântec se aude. Toți ascultă.

Scrie co compunere cu același titlu.

Sfârșit de toamnă

Planul de idei

Introducere

În ce lună a anului ne aflăm?

Cuprins

Cum se vede soarele?

Cum este cerul?

Cum este vremea?

Cum sunt pomii, florile, grădina?

Ce poți spune despre cântecul păsărilor?

Ce fac animalele pădurii?

Ce fac oamenii?

Încheiere

Ce anotimp se apropie?

În sprijinul tău

„Văl de brumă argintie

Mi-a împodobit grădina

Tufelor de lămâiță

Li se uscă rădăcina.“

(Octavian Goga, *Toamna*)

„Cu crengile ude și fără veșmânt

Salcâmii la poartă se-ndoaie.

Pe stradă se plimbă iernaticul vânt

Și fluieră-n tactul aceluiași cânt
Și **plânge cu lacrimi de ploaie!**“

(George Topîrceanu, *Fantezie de toamnă*)

„Ploua întruna, **ploaie mărunță** de toamnă și bătea un **vânt iute și rece** care aducea câteodată **nouri albi**, din care săgetau **ace de gheață**.

Zilele umede și reci vesteau apropierea iernii. Grădinile rămăseseră fără verdeață.“

(Mihail Sadoveanu, *Opere*, vol. 2)

„Jos prin acele de cetini:

– Nu-mi mai simt picioarele...

Ajutor, săriți prieteni

Că se stinge soarele!“

(Otilia Cazimir, *Povești de toamnă, Cărbușul*)

• Ca să aflați ce anotimp s-a sfârșit, scrieți litera de început a primului cuvânt din fiecare vers. Citiți apoi cuvântul, pe verticală.

... rec cocoarele în rânduri

... mul cade trist pe gânduri

... pa-n picuri de cenușă

... onoton ne cântă-n ușă

... orii-și trec cirezile

... ducând zăpezile

• Completează:

1. Toamnă gri/ ... -s mic și
necăjit ...

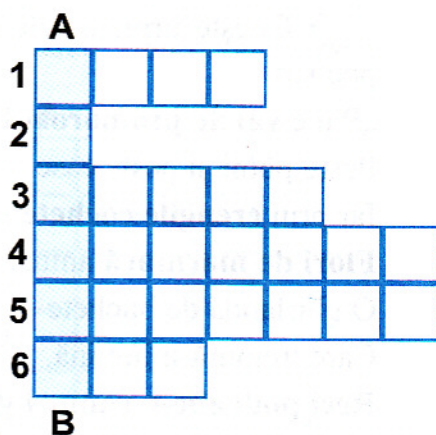
2. Că puteam și eu s-adun/
... grăunță ...

3. Și pe ... pudrat cu brumă.

4. Ploi ... frunze moarte.

5. Tare-s mic și ...

6. A venit ..., deodată, toamna ...

Alcătuiește o compunere după planul de idei.

Ninge

Planul de idei

Introducere

Ce anotimp este?

Cum este vremea?

Cuprins

Ce poți spune despre soare?

Cum este cerul?

Ce au început să facă norii? (Norii au început să cearnă steluțe argintii.)

Cum ninge? (Cu ce putem asemăna fulgii de nea?)

Ce se întâmplă cu pomii, casele, străzile?

Încheiere

Ce simți tu?

În sprijinul tău

• Citește următoarele versuri despre iarnă. Reține expresii poetice.

„Pune vâl de promoroacă

Peste pomi și peste case.

Iar prin crengile cochete

Flori de marmură anină,

O ghirlandă de buchete

Care tremură-n lumină,

Reci podoabe-n ramuri goale

Plouă fără să le scuturi,

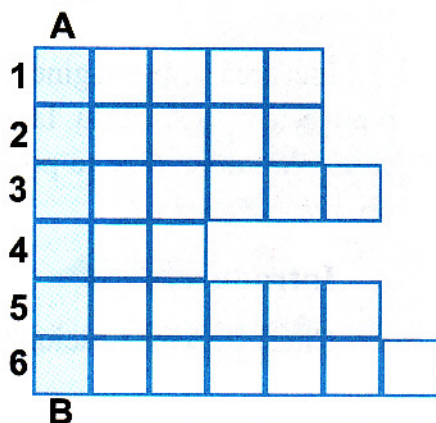
Ici, risipă de petale,
Colo, roi ușor de fluturi...“
(George Topîrceanu, *Noapte de iarnă*)

„Sub mustața-i albă cerul
a-nceput să sufle gerul.“
(Nichita Stănescu, *Ninsoare*)

„Vine-o pasăre și coase
în fuioare de mătase
ale norilor atlase
de țări lungi și lunecoase ...
Vine-o fată și descoase
tot ce pasărea lucrase
și cu genele-i lucioase
ninge flori de nea frumoase
și-apoi le preschimbă-n raze
argintând cărări și case“...
(Nichita Stănescu, *Iarna*)

• Expresii frumoase: *Se auzeau cântecele vântului de iarnă. Roiuri dese de fulgi albi strălucesc în lumină. O cernere albă se lasă din văzduh. Decembrie a venit cu cerneră de fluturi albi din văzduhul căptușit cu nori de zăpadă. Casele s-au acoperit cu o pânză albă.*

- Completând, vei descoperi (pe verticală) ce aduce iarna.
1. ... își picură argintul
Pe ovezele de aur.
 2. Ostenit din ... bate
Ca un vis pribeag un graur.
 3. Floarea-soarelui pe câmpuri
... fruntea-ngândurată

4. Doarme ... la irugă
 5. Codrul cântăreți-și culcă
... trestia bolnavă
 6. Rezimat pe coate ...
- Un cioban întins pe glugă.

Alcătuiește o compunere după planul de idei. Folosește expresii frumoase despre iarnă.

Transformă dialogul în vorbire indirectă.

Alexandru îl întreabă pe Vlad:

- Ți-ai scris compunerea?
- Nu am scris-o, îi răspunde acesta.
- Și când o vei scrie?
- După ce vei termina tema la matematică.

Transformă vorbirea indirectă în dialog.

Bunica îl întreabă la Vlad dacă nu a văzut vaza cea albastră. Vlad îi spune că nu știe nimic despre vază și se gândește că poate a spart-o pisica. Bunica se miră cum de-a putut pisica să ascundă cioburile în dulap.

O poveste cu Moș Crăciun

Încearcă să-ți imaginezi o poveste cu acest titlu. Iată și un plan după care te poți orienta.

Introducere

Cine este Moș Crăciun?

Cuprins

De unde vine el? De ce vine?

Cum este drumul?

Cine îl ajută să ajungă la toți copiii?

Încheiere

De ce îl iubesc copiii pe Moș Crăciun?

În sprijinul tău

Înainte de a începe să scrii, citește cele două poezii despre Moș Crăciun. Ele vor ajuta imaginația ta să pornească mai repede la drum. Vei vedea acolo cum arată Moșul, de unde vine, cum ajunge la fiecare, de unde știe el tot.

Oaspete la drum de seară

Focul tremură-n oglindă
Și, de cine știe unde,
Pân' la patul tău pătrunde
Cântec dulce de colindă.

Peste deal cu săniuș,
Moș Crăciun vine acuș:
Trupu-i vechi și puținel
Tremură-n cojocel,
Iar sub cușmă-i râd, ghiduș,
Barba-n cetini pieptănată
Și mustățile de vată.
Drumu-i lung și fără spor

Uite-l, bate la portiță
Și întreabă-ncetișor:
N-adormiși cumva, fetiță?
(Otilia Cazimir)

Moș Crăciun

Dragi copii din țara asta,
Vă mirați voi cum se poate,
Moș Crăciun din cer de-acolo,
De le știe toate-toate...

Uite cum – vă spune badea;
Iarna-n noaptea de zăpadă,
El trimite câte-un înger
La fereastră să vă vadă.

Îngerii se uită-n casă
Văd și spun – iar Moșul are,
Colo-n cer, la el în tindă,
Pe genunchi o carte mare.

Cu condei de-argint el scrie
Ce copil și ce purtare:
Și de-acolo știe Moșul,
Că-i șiret el lucru mare!
(Octavian Goga)

Alcătuiește o compunere despre Moș Crăciun

Câinele meu

(descrierea unui animal)

Introducere

Cum se numește
câinele tău?

Cuprins

De când îl ai și de la
cine?

Care este înfățișarea
lui?

- rasa, talia, culoarea
părului

- cap (ochi, urechi, bot)

- trunchi, picioare, coadă

Cum te porți cu el? Cum se poartă el cu tine?

Ce întâmplări poți povesti în legătură cu el?

Ce ai înțeles din aceste întâmplări?

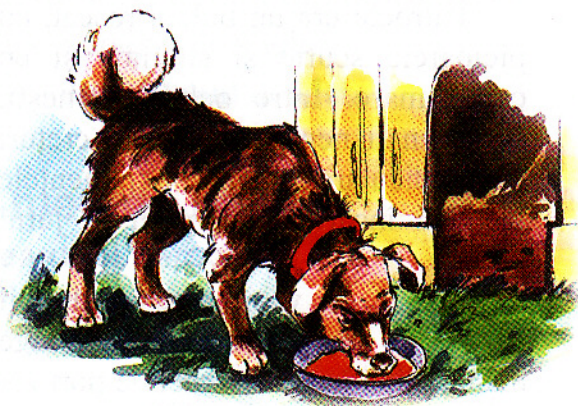
Ce fel de animal este câinele?

Încheiere

De ce iubești câinele?

În sprijinul tău

- Citește textele următoare. Urmărește cum poate fi înfățișat un animal. Arătând care este înfățișarea câinelui, spunem că-l descriem.

Patrocle

„*L*izuca observă aproape pe prietenul ei, *Patrocle*, și-i zâmbi.

Patrocle era un boldei roșcat, cu picioarele scurte și strâmbe și cu capul mare. Între ochii omenеști, sprâncenați, negri, avea adânci crețuri perpendiculare și anii și experiențele vieții îi încărunțiseră perii în jurul botului.

Îndată ce văzu surâsul duduii *Lizuca*, se apropie și începu a-i linge mâna, plină încă de șerbet de portocale.“

(Mihail Sadoveanu,
Dumbrava minunată)

Căinele este prietenul credincios al omului. Uneori omul greșește față de câine, dar câinele știe să fie iertător cu omul.

„Stau jos, îi cuprind capul cu mâinile amândouă și, uitându-mă în ochii lui frumoși, îl mângâi peste urechile dulci la pipăit ca mătasea ... îl mângâi numai pe cap ... pe trup nu ... o nu! că poate îl dor încă nedreptele mele lovituri. Că abia acum cu mintea mea de om pricep judecata lui de câine ...“

(I.Al. Brătescu-Voinești,
Bietul Tric)

Observație: Că un câine are un cap, un trunchi și patru picioare, este foarte adevărat, dar într-o compunere vom încerca să spunem acest lucru, folosindu-ne de unele cuvinte și expresii care pot înfrumuseța descrierea (vezi expresiile din exemplele date).

- Familia cuvântului „câine“
câinesc (dinte câinesc), *câinos* (rău)
- Expresii și cuvinte legate de cuvântul „câine“

Viață de câine (grea); nu-i numai un câine scurt de coadă (mai e și altcineva ca el); câinele care latră nu mușcă (cine face gălăgie nu e primejdios); umblă câinii cu covrigi în coadă (e belșug).

Câinele este un animal foarte credincios. El răsplătește, cu un deosebit devotament, grija și dragostea omului.

Alcătuiește o compunere după planul de idei.

Colegul meu de bancă (descrierea unei persoane)

Introducere

Numele colegului

Locul și timpul primei
întâlniri

Cuprins

Scurte întâmplări din care
să reiasă unele dintre însușirile
colegului prezentat.

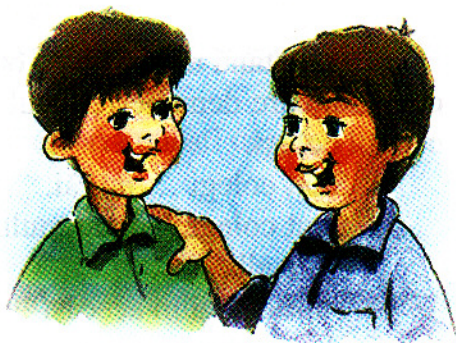
Însușiri fizice (înfățișarea): statura, chipul (păr, ochi, față),
mersul, vorba, felul de a se îmbrăca

Însușiri sufletești (firea): bun la suflet/rău; modest/lăudăros,
harnic/delăsător, respectuos/obraznic; cinstit/necinstit; săritor la
nevoie/indiferent etc.

Preocupări (lectură, sport, jocuri, ajutorul în familie, înclinații deosebite)

Încheiere

Într-o bancă sunt doi colegi, nu unul!

În sprijinul tău

Observație: Redând însușirile fizice și sufletești ale unei persoane, spunem că-i facem o **caracterizare**.

Ca **statură** o persoană poate fi: înaltă, foarte înaltă, scundă, potrivită.

Părul poate fi: negru ca noaptea (ca abanosul, ca pana corbului), auriu ca spicele verii, castaniu ca fructele castanului, roșcat așa cum sunt frunzele toamnei.

Ochii pot fi: negri ca murele, albaștri ca cerul de vară (ca floarea de nu-mă-uita), verzi ca marea (ca frunza sau iarba, ca smaraldul – piatră strălucitoare, prețioasă, de culoare verde), căprui ca înserarea.

Atenție! Gândește-te la încheierea compunerii. Ce înseamnă oare colegialitate?! Ce faci tu pentru a fi un bun coleg?

Completând rândurile pe orizontală, vei obține, pe verticală, cuvântul care denumește locul unde se întâlnesc cei doi colegi.

1. Sunt colegi ... nu răi.
2. Sunt colegi, ba mai mult, sunt
3. Nu e alb, e
4. Sunt colegi în aceeași
5. Nu e dulce, e

• Pe chipul fiecărui om se citește starea sufletească pe care o are la un moment dat. Privește chipurile, recunoaște starea sufletească ilustrată, apoi desenează-le.

A

1					
2					
3					
4					
5					

B

Alcătuiești o compunere după planul de idei.

Vulpea

Planul de idei

Alcătuiește o compunere după planul de idei.

1. Ce fel de animal este vulpea?
(Dacă ai întâlnit-o în realitate, când și unde?)

2. Unde trăiește ea?

3. Care este înfățișarea vulpii?
(corpul, blana, capul, trunchiul, picioarele, coada)

4. Cu ce se hrănește? Cum își procură hrana? Ce fel de animal este?

5. În ce lecturi se vorbește despre vulpe și despre însușirile ei?

6. Ce ghicitori, proverbe sau zicători cunoști despre vulpe?

În sprijinul tău

Înainte de a începe să scrii, gândește-te și la lecturile: „Ursul păcălit de vulpe“, „Vulpea și cocoșul“, „Judecata vulpii“, „Vulpea și iepurele“ ș.a.

Ghicitori

Blana roșcată, frumoasă,
Coada-i lungă și stufoasă,
Vine noaptea prin grădini,
Fură rațe și găini.

Am blana ca o toamnă ce se lasă
 Prin tufele cu foșnet de mătăasă
 Și-așa cum seara se adună lin
 Pe la poiată, pe furiș, eu vin.
 Că sunt șireată asta știți și voi,
 L-am păcălit pe ursul cel greoi
 Și-mi poartă pică, vrea ca să mă roadă ...

De vină cică-s eu, că n-are coadă.
 În pas de dans, pe înserat pornesc ...
 Cred c-ați ghicit că ... mă numesc ...

- Încearcă să crezi și tu o ghicitoare despre vulpe, completând versurile:

Coadă e s _____,

Blana e _____,

Stă în v _____,

Și-ar vrea o g _____

O s-o aibă-ndată,

Fiindcă e ș _____.

Alcătuiește o compunere despre vulpe.

lepurele și ariciul

Planul de idei

Introducere

În pădure

Întâlnirea celor doi

Cuprins

Descrierea fiecăruia

Un dialog (din care să reiasă că iepurele se miră de acele ari-
ciului, gândindu-se ce incomode sunt, iar ari-
ciul se miră de
picioarele și urechile iepurelui, întrebându-l la ce i-ar putea
folosi).

Apariția lupului.

Salvarea fiecăruia cu armele proprii de apărare.

Încheiere

După primejdie, fiecare se gândește la dreptatea celuilalt,
înțelegându-l.

În sprijinul tău

• Vei face o descriere mai completă a celor două animale,
dacă vei citi cu atenție versurile care urmează.

„Uite, mă, ce arătare!

Nici nu merge, nici nu sare!

Se împiedică de-un hop,

Dă la deal de zici că-i șchiop,

Dă la vale, cade-n bot,

Cu codița de-a spinare,

Cu urechile de-un cot!“

Otilia Cazimir, *La iepuri*)

„Alungat ca de furtună,

Cu picioare de lăcustă;

Se destinde și s-adună

Peste o miriște îngustă.

A căzut, ba nu! Din goană

Mic, elastic și urgent

Lâng-o tufă de sânziană

A făcut un compliment.“

(George Topîrceanu, *Un iepure*)

„Aseară prin grădina amorțită
Din tufe de pelin cu frunze mici
A apărut în taină un arici,
O mică vietate ghemuită.

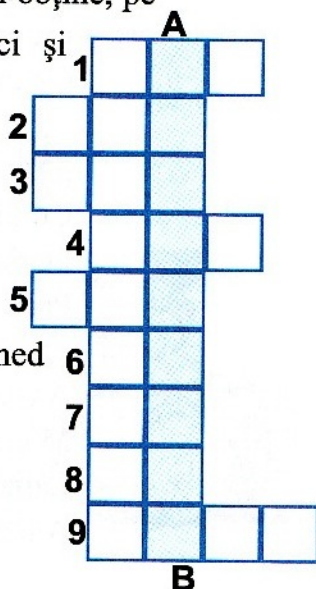
Copiii l-au zărit de pe cerdac
Cum se mișca domol pe sub gutui,
Și toți au alergat în jurul lui,
Iar el a-ncremenit pe loc, posac

Cum îl prinsese vremea pe cărare
Ca o perniță sferică în care
O fată rea, ca să se joace,
A-nfipt o sumedenie de ace!“

(George Topîrceanu, *Ariciul*)

Completând rândurile pe orizontală, vei obține, pe verticală, denumirea legăturii dintre arici și iepuraș.

1. ___ bună de băut
2. Frunzișul ___
3. Luna ___, luna florilor
4. Puiul caprei
5. Iedul are un ___ mic, catifelat și umed
6. Bluza din costumul național
7. Sunt patru anotimpuri într-un ___
8. Păștea o turmă de ___
9. Apă ___ ca gheața

Ghici!

Ghem de spini și țepi uscate,

Stă-ntărit ca-ntr-o cetate.

(Tudor Arghezi, *Arici, arici, bogorici*)

Alcătuiește o compunere cu titlul Iepurele și ariciul.

Greierele și frunica

Planul de idei

1. Zi de vară

2. Întâlnirea greierului cu
furnica

Înfățișarea lor

Scurt dialog (din care
reiese că cei doi se hotărăsc să
lucreze împreună)

3. Munca în doi e mai cu
spor

În sprijinul tău

• Recitește

„Doar pe coastă, la urcuș,

Din căsuța lui de humă

A ieșit un greieruș

Negru, mic, muiat în tuș

Și pe-aripi pudrat cu brumă“.

(George Topîrceanu, *Balada unui greier mic*)

- **Reține cuvinte și expresii din textul de mai jos:**

„Furnica negricioasă, mică la trup *își trimite în față curioase antenele. Ochii caută pretutindeni și șase piciorușe ca șase firicele* duc cu iuțeală trupul încolo și înapoi. Cară **neobosită și harnică**, în tăcere, grăunții mai mari și mai grei decât ea. Neodihna ei îndeamnă la muncă, fiindcă te simți rușinat în fața acestui neastâmpăr.“

- **Expresii:** *soare arzător, iarba ca peria, poteci numai de ea cunoscute, îi sărea în ajutor, lucrau în înțelegere și voie bună.*

- **Dialog**

După ce se priviră o clipă, greierele întrebă:

- Încotro, dragă furnică, așa grăbită?
- Cum să nu fiu grăbită, când o mulțime de treburi sunt pe capul meu. Iarna vine repede și va trebui să adun provizii.
- Ai dreptate. Și eu m-am gândit la acest lucru.
- Hai să muncim împreună! Ne vom putea ajuta la greu și nu ne vom plictisi.
- Gata – sări greierele bucuros.

- Cuvinte înrudite cu substantivul „furnică“

furnicar (mușuroi sau toate furnicile dintr-un mușuroi; mulțime de oameni), *furnicătură* (înțepătură pe piele)

- **Joc:** Cu cine seamănă?

Conducătorul jocului pune întrebarea „Cu cine seamănă ...?“ un lucru sau o ființă, denumindu-le pe rând. Jucătorii vor scrie cât mai multe asemănări. Când conducătorul jocului va spune „stop“, toți jucătorii vor lăsa creioanele jos. Se citesc răspunsurile. Câștigă cel care a dat cele mai multe, dar și cele mai bune, răspunsuri. Se vor aprecia răspunsurile deosebite, neașteptate, surprinzătoare.

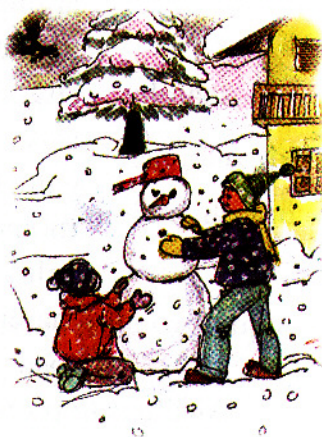
Exemplu: Cu cine seamăă norul? (bradul, spicul, zăpada, pământul, luna noaptea, râul, pădurea, melcul, ariciul etc.)

Alcătuiește o compunere după planul de idei.

De vorbă cu fulgul de nea

Ca să scri această compunere trebuie să-ți închipui că micul fulg de nea poate vorbi cu tine, stând liniștit în palma ta. El îți poate șopti o poveste pe care, ascultând-o, o vei scrie fără greutate.

1. Ninge
2. Un fulg se oprește în palmă
3. Pare o mică ființă (descrie-l așa cum apare în închipuirea ta)
4. Începe dialogul
5. Fulgul îți spune povestea (pornind de la jucăușul strop de apă de râu, popasul la Norul cel Uriăș, întâlnirea cu Moș Crivăț, mica steluță și drumul ei spre pământ)
6. O mică picătură ...

În sprijinul tău

Dansul fulgilor – dansul petalelor de cireș. Fulgii se joacă prin aer ca un roi de fluturi albi. Steluțe argintii umplu văzduhul. Ninge des. Zăpada cade ca făina la cernut. Cu o mantie albă se îmbracă pământul. Plopii – fantasme (siluete neclare, par nead-evărate) albe – se pierd înșirați în zare. Casele și-au pus cușme de nea.

• Verbul „a cerne” se poate folosi cu următoarele sensuri (înțelesuri):

- Cern făina.
- Sita nouă cerne bine (ce e nou e bun).

– Stelele cerneau lumina (expresie poetică).

– A cerne (a separa ce e bun de ce e rău).

• **Însușiri**

zăpada: albă norii:

 pufoasă

 sclipitoare

 argintie

 moale

soarele: strălucitor fulgii de zăpadă:

 auriu

 galben

 rotund

 palid

 măreț

 roșu

Alcătuiește propoziții cu ajutorul acestor cuvinte.

• Include în propoziții cuvintele: *eram, era, am fost, voi fi, erai, ești, este, vom fi*.

Alcătuiește o compunere despre un fulg de nea.

O întâmplare din vacanță

O întâmplare se povestește firesc, așa cum s-a petrecut ea, așezând propozițiile în ordine, astfel încât totul să fie clar și ușor de înțeles.

Se poate folosi vorbirea directă (dialogul), lăsând personajele întâmplării să intervină direct.

Planul de idei

1. Începutul întâmplării (locul, timpul, personajele care apar la început)

2. Desfășurarea întâmplării

3. Sfârșitul întâmplării și învățătura desprinsă

În sprijinul tău

- Se pot relata întâmplări legate de: excursii, plimbări în pădure, pescuit, colindat, un joc deosebit, o faptă bună, o greșeală, un animal, o hotărâre, o carte, un eveniment etc.

Se pot imagina și întâmplări extraordinare.

- Alcătuieste propoziții folosind cuvintele: din întâmplare, la întâmplare (la voia întâmplării), pentru orice întâmplare, despre o întâmplare, întâmplării.

- Înainte de a începe să scrii compunerea, recitește întâmplările cu *Pupăza din tei* sau *La cireșe*, scrise de marele povestitor Ion Creangă.

- Înțelesuri diferite ale verbului „a căuta“:

- caută pe sora lui,
- a căuta ceartă/ pricină cu lumânarea (a provoca cearta),
- a căuta cu ochii (a cerceta, a urmări),
- a căuta cu gândul (încearcă să-și aducă aminte),
- îi caută în coarne (îl răsfăț).

- **Expresii:**

N-ai ce căuta aici (nu ai voie).

Caută-ți de treabă (nu te amesteca).

Cum explici expresia: „*A căuta acul în carul cu fân*“?

Alcătuieste o compunere despre o întâmplare din vacanță.

Vulpea și găina

Titlul acestei compuneri îți cere să-ți imaginezi o întâmplare ai cărei eroi sunt o vulpe și o găină. Știi bine că vulpea este dușmanul găinilor și mai știi că ea recurge la fel de fel de șiretlicuri pentru a-și face rost de hrană. Dar

în compunerea ta totul se va întâmpla așa cum vei dori tu.

Iată un plan pe care tu îl poți modifica sau completa după cum dorești.

1. Întâlnirea vulpii cu găina
2. Înfățișarea vulpii și a găinii

Dialogul dintre două personaje (vulpea cu glas mieros o laudă pe găină pentru frumusețe și înțelepciune, invitând-o în vizuina ei; găina spune că vrea să-și aducă toate suratele la petrecerea din vizuină; vulpea lacomă o lasă să plece).

3. Întoarcerea găinii împreună cu stăpânul și câinele.
Vai de biata vulpe!

În sprijinul tău

- Expresii formate cu ajutorul cuvântului „vulpe“:

A avea ochi de vulpe (privire vicleană).

A tocmi vulpea din pădure (a vinde ce nu ai).

Însușirile vulpii:

roșcată, codată, șireată, vicleană, hoată, prefăcută.

Însușirile câinelui

Însușirile omului

• Alcătuieste propoziții folosind cuvintele: *vulpii, vulpi, despre vulpe, cu vulpea, pe vulpe.*

Completând rândurile pe orizontală, vei afla unde **A** trăiește vulpea.

1. Iar ochii i se tulbură de ____ morții.

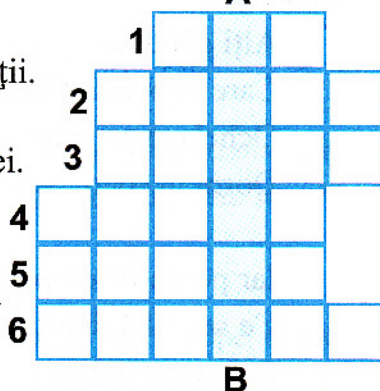
2. Cald ca o ____ a pământului.

3. Căprioara stă jos lângă ____ ei.

4. Acesta și-a întins capul
cu ____ mic.

5. Și limba ei ____ culcă blana
moale.

6. Ființa fragedă ____
i-a dat viață.

Alcătuieste o compunere cu titlul Vulpea și găina.

Veverița

1. Când și unde ai întâlnit veverița?

2. Ce înfățișare are? (trup, blăniță, cap, urechi, picioare, codiță)

Ce fel de animal este?

Unde trăiește și cu ce se hrănește?

3. De ce este îndrăgită de oameni?

În sprijinul tău

• Înainte de a scrie compunerea, citește lectura *Veverița*, de Mihail Sadoveanu. Reține expresii, adăugându-le celor care urmează.

• **Expresii:** *ghem de blăniță de culoarea flăcării; coadă stufoasă adusă pe spinare spre urechi; căpșor mic. Puișor al fagului, al pădurii și al primăverii. Îi licăresc ochișorii ca două boabe de rouă. Puful ei se desprindea de pe o ramură și plutea în sus.*

• Completează versurile folosind cuvintele din paranteza de la sfârșit.

Alți gândaci (ce fel?)

Care-și poartă fiecare

Ochelarii pe spinare

Dorm în soare, somnoroșii!

Iar pe-un fir de pădăie

Ce se-nalță drept, din iarbă,

Suie-un cărăbuș (ce fel?)

În hăinuță (ce fel?)

(aurie, mărunți și roșii, cu barbă)

Alcătuiește o compunere despre veveriță.

Pisica mea

• Ghicitoare

Cine îndrăgește jocul

Și-și spală mereu cojocul,

Toarce-ntruna cu mult spor

Fără furcă și fuior?

• Când scrii această compunere e bine să nu te gândești la pisică, în general. Gândește-te la pisica ta, sau la o anume pisică, pe care ai observat-o cu multă atenție, pentru a o putea descrie cât mai exact.

Planul de idei

1. Cum se numește pisica ta?
2. În ce împrejurare ai observat-o cu mai multă atenție?
3. Care este înfățișarea pisicii? (trup, blăniță, cap, urechi, ochi, mustăți, picioare, gheare)
4. Ce fel de animal este pisica?
5. Ce proverbe despre pisică cunoști?

În sprijinul tău

• **Expresii:** *blăniță moale și mătăsoasă; scăpărarea ochilor; lumina verzuie din ochi; mieunat lung și moale; ghearele se odihnesc retrase în pernțe moi.*

• Observație

Descrierea pisicii (ca a oricărui animal) nu începe brusc, direct. Povestind despre ea, caută un moment când, privind-o cu atenție, o observi mai bine și îi poți reda înfățișarea (vezi acest lucru în textul care urmează).

„Este o zi ploioasă. Stau în casă și citesc, ascultând cântecul monoton al ploii. Deodată aud un mieunat prelung. E Miaunica. Se lipește de mine, se învâрте în jurul meu și așteaptă o mângâiere. Dau cartea de o parte și-o privesc. Blănița ei albă și moale lucește de curățenie. Mă privește cu ochii ei verzi pătrunzători și foarte atenți. Are căpșorul mic, aproape rotund ca o minge. Urechile fine ca două mici frunzulițe aud și cel mai mic zgomot. Mustățile aspre stau de-o parte și de alta a botului mic și moale. Începe să se spele. Cu limba ei neobosită ia la rând

blănița, curățind-o de zor. Ghearele stau retrase în pernuțele moi, pe care Miaunica pășește neauzită.

După ce termină spălatul începe să toarcă.“ ș.a.m.d.

- Adeseori pisica stă minute în șir la pândă. Ea pândește nu numai șoareci ...

Motanul pedepsit

Rândunica a plecat

După hrană pentru pui,

Cuibu-i singurel sub streșini

Și prin curte nimeni nu-i.

Râde sub mustăți motanul

– Ce noroc! ... Păcat să-l scap! ...

Iute sus! ... Dar poc, o piatră

Îl lovește drept în cap.

Trist se tânguie motanul:

– Miau și vai de capul meu!

Petrișor îl ia în brațe:

– Iartă-mă, te rog, căci eu

Te-am lovit, și rău îmi pare,

Dar de bieții pușori

Ție cum nu ți-a fost milă,

Când săriseși să-i omori?

(Elena Farago)

• Exerciții

Ordonează cuvintele în propoziție. Explică înțelesul proverbelor descoperite.

a) nu, pisica, șoareci, cu, prinde, clopoței

b) rău, blândă, zgârie, mâța

c) nu-i, joacă, când, acasă, pisica, pe, șoarecii, masă

• Încercuind a doua literă din cuvintele care urmează, vei obține denumirea unui animal cu care pisica nu se împacă de obicei.

ac, mâncare, oi, intrare, ied, elefant, iepure

Alcătuiește o compunere despre pisică.

Ghiocelul

Planul de idei

1. Sfârșit de iarnă.
2. Primul ghiocel.
3. Înfățișarea ghiocelului.
4. Un scurt dialog (închipuit) cu ghiocelul (de unde vine, ce vrea să vestească, de unde a împrumutat culoarea albă etc.).
5. O floare pentru mama!

În sprijinul tău

Ghiocel, gingașă floare,
De ce ieși de sub zăpadă,
N-ai văzut că iarna asta
N-a plecat nici din ogradă?

• În realizarea acestei compuneri îți poți imagina un dialog cu ghiocelul.

Încearcă să-ți dai răspunsuri și la întrebările de mai jos:

De ce florica ghiocelului are formă de clopoțel?

De ce ghiocelul are floarea albă?

De ce este ghiocelul cea dintâi floare a primăverii?

Răspunsurile la aceste întrebări pot fi imaginate de tine, explicate printr-o poveste (legendă) în care întâmplările adevărate să se împletească cu cele închipuite (fantastice, vezi *Legenda ghiocelului*).

Ghiocelul

Baba Iarna nu se îndură încă să plece de la noi. E frig, dar soarele își face loc printre **norii de cenușă** și trimite câteva **raze aurii**. E sfârșit de februarie.

Pete mari de zăpadă acoperă ograda. De sub ele, **firicele subțiri** de apă își caută locul prin **pământul umed și negru**.

Dar iată un ghiocel! A ieșit așa, ca o bucurie în calea mea și nu știu dacă această **suavă florică** este aici cu adevărat sau e doar **un fulg de zăpadă prins într-un ac de iarbă**? Și-a desprins din **gluga lui cea verde** capul, **un clopoțel de argint** aplecat către **pământul de catifea**.

– Gîngăș ghiocel, nu ți-e teamă că o să-ți înghețe **firicelul subțire de trup**?

– Menirea mea e de a face bucurii oamenilor. De aceea mă grăbesc să fiu primul care să le vestesc sosirea primăverii. Ascultă-mă!

O adiere a venit ușor, mișcând **delicatul clopoțel**, iar eu parcă am auzit un **glas subțire și mic**:

– Cling! Cling! Cling!

Degetele mele îl mângâie ușor și numai gândul de a-l pune în palmele mamei mă face să-l desprind de acolo, din **pământul care l-a născut**. Alerg acasă.

– Mamă, vine primăvara! Și în palmele-i mângâietoare eu pun cea mai gingașă floare cu care sufletul ei singur se aseamănă.

Zăpada și ghiocelul legendă

Când Dumnezeu a făcut toate câte sunt pe pământ, iarbă, buruieni și flori, le-a împodobit cu tot felul de culori frumoase. Când a făcut zăpada, i-a zis:

– Să-ți cauți tu singură culoarea care-ți place, fiindcă tu umbli peste tot.

Atunci zăpada se duse la iarbă și-i spuse:

– Dă-mi și mie culoarea ta verde și așa de frumoasă!

Iarba nu vru însă. Rugă apoi pe trandafir să-i dea culoarea lui roșie, strălucitoare. Dar nici trandafirul nu voi. Ceru culoarea albastră de la viorea, culoarea galbenă de la floarea-soarelui. Niciuna nu ascultă rugămintea zăpezii.

Tristă și amărâtă, zăpada ajunsese în dreptul ghiocelului. Către el își plânse ea durerea, grăind:

– Nimeni nu vrea să-mi dea culoarea sa.

Ghiocelul, milos, se înduioșă de soarta zăpezii și-i zise:

– Dacă-ți place culoarea mea albă, eu o împart bucuros cu tine.

Zăpada primi cu mulțumire darul ghiocelului. De atunci ea poartă veșmântul alb ca al ghiocelului. Drept recunoștință, îl lasă să scoată căpșorul afară de cum începe să se arate primăvara.

(I.L. Mitrea,
Legende)

- Urmărește înțelesul diferit al cuvântului **fantastic**. Povestirea este fantastică (ireală, închipuită, imaginată). Carnavalul e fantastic (extraordinar, măreț, minunat). Omul e fantastic (nemaipomenit, extraordinar). Mi se pare fantastic de scump (foarte scump).
- Creează și apoi scrie versul al doilea.
Floarea gingașă, frumoasă

.....
Alcătuiește în scris compunerea cu titlul Ghiocelul.

A sosit primăvara!

Planul de idei

1. Ce anotimp a sosit?

Cum mai poate fi numit acest anotimp?

2. Care sunt semnele sosirii primăverii? (soarele încălzește, apar ghiocelii și viorelele, pomii înmuguresc, se întorc rândunelele etc.)

Care sunt activitățile agricole de primăvară?

Ce fac animalele pădurii?

3. De ce se bucură oamenii? Ce daruri își fac ei de 1 Martie?

• Citește, mai întâi, câteva versuri închinat anotimpului florilor.

În sprijinul tău

„Se-nalță abur moale din grădină.
Pe jos, pornesc furnicile la drum
Acoperișuri veștede-n lumină
Întind spre cer ogeacuri fără fum.

Pe lângă garduri s-a zvântat pământul
Și ies gândacii-Domnului pe zid
Ferestre amorțite se deschid
Să intre-n casă soarele și vântul.

(George Topârceanu – *Rapsodii de primăvară*)

Semne de primăvară

Pe la sfârșitul lui februarie începură a se topi zăpezile. **Șuvoiuri de lumină** spărgeau **nourii întunecoși** și **potopul de raze** se revărsa pe pământ. **Petice negre** se iveau ici-colo pe dealuri, creșteau, cucereau tot mai mult **pânza albă** a iernii; iazul se umflase din mal în mal și peste apa tulbure se roteau stoluri mari de nagâți.

Dădură mugurii, se zbici pământul; plutea **boarea caldă** a primăverii, cu miros de **pământ umed**.

Cu martie veniră cocostârcii, rotindu-se pe deasupra smârcurilor; rândunelele săgetau prin nesfârșitul de lumină aurie.

(Mihail Sadoveanu, *Opere*, vol. 2)

Trei zile bătuseră **vânturi sunătoare** de la miazăzi, pământul se zbicise, și-n dumbrăvioara din marginea satului, la malul Siretului, începuseră **să înflorească galbeni cornii**. [...]

– Uite cocostârcii! ...

Dincolo de mal, într-un smârc umblau cu **pași rari** cocos-târcii cu **pliscuri portocalii**. Apoi pe deasupra crângului trecu cu zbor şuierător un cârd de raţe. Veniră din susul râului fâlfâind rar din aripile lor ascuţite şi doi **pescăruşi albi**. În **dumbrava plină de lumină** văzui deodată zburând şi **fluturi roşii** – şi-n singurătatea care ne împresura era ceva blând şi dulce, ca-ntr-un basm al copilăriei.

(Mihail Sadoveanu,
Un om necăjit)

Pentru tine, primăvară...

Şiruri negre de cocoare
Ploi călduţe şi uşoare,
Fir de ghiocel plăpând,
Cântec legănat de vânt,
Sărbătoare ...
Zumzet viu prin zarzări, oare
Cântă florile la soare?
Că pe crengi de floare pline,
Nu ştii: flori sunt, ori albine?
Pentru cine? ...
Pentru tine, primăvară,
Care-aduci belşug în ţară,
Care vii
Peste câmpii
Cu bănuţi de pădii
Şi cu cântec de copii!

(Otilia Cazimir)

• Cuvinte și expresii formate cu ajutorul substantivului *primăvară* sau a cuvintelor înrudite cu acesta.

La primăvară (în primăvara viitoare)

Astă-primăvară (primăvara trecută)

Primăvara vieții (tinerețe)

Vânt primăvăratic (vânt călduț, adiere)

S-a împrăvărat (a venit primăvara)

Rebus ... înmiresmat

1. Somnoroase ... pe la cuiburi se adună.

2. Se ascund prin ...

3. Aievea parc-o văd

aici/ ...firavei bunici.

4. Peste-a nopții feerie

se ridică ... lună.

5. Totu-i vis și ...

6. Și de crunta-mi ...

tu te aperi c-un toiag?

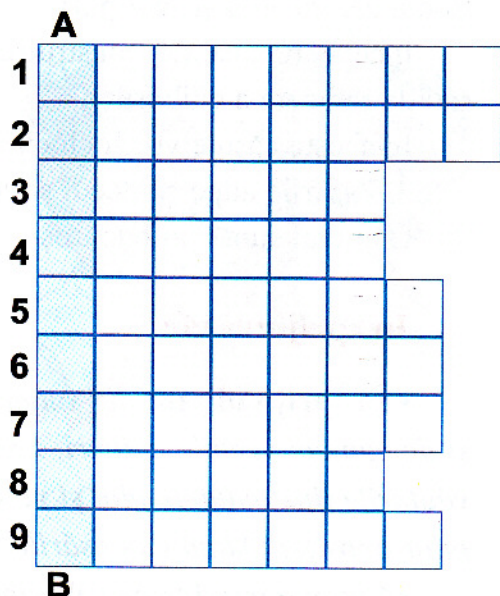
7. Peste fagi cu vârfuri

sure/A căzut ... rece.

8. Dar acu' vei vrea

cu oaste și ... ca să ne cerți?

9. Fie-ți îngerii ...

Alcătuiește o compunere cu titlul A sosit primăvara.

Oaspeții primăverii

• Citește poezia *Oaspeții primăverii*, de George Coșbuc.

Planul de idei

1. S-a întors primăvara.
2. Se petrec schimbări în natură.

Păsările călătoare revin în țara noastră – locul lor de baștină (loc unde fac ouă și scot pui).

Începe munca de construire sau de refacere a cuiburilor.

În aceste căsuțe vor fi clocite ouăle și vor ieși puii.

3. Păsările aduc cântecul și voia bună.

Oamenii sunt mai bucuroși.

În sprijinul tău

• **În sprijinul tău:** *din sudul însorit; codrii lipsiți de frunze și de cântec; vechile cuiburi; zarea albastră; nopțile cu poezie, vânturile line, caldele ploi și veselie; foșnetul de mătase al aripilor obosite; Odată cu păsările vin și florile în câmpie.*

• Cuvinte înrudite cu substantivul **pasăre**.

- *păsărele* (păsări mai mici)
- *păsărar* (crescător de păsări)
- *păsărărie* (prăvălie cu păsări)
- *păsăret* (mulțime, neam păsăresc)
- *păsăroi* (bărbătuș)
- *păsărică* (pasăre)

• Alcătuiți propoziții folosind cuvintele care fac parte din familia cuvântului „pasăre“.

• **Completează propozițiile care urmează.**

Soarele a răsărit. Vântul aleargă pe câmpia Pădurea se umple de viață. Susurul al izvoarelor se aude ca un suspin Frunzele foșnesc ca o mătase.

Alcătuiește o compunere despre oaspeții primăverii.

De vorbă cu o rândunică

Planul de idei

1. Ce schimbări ai observat că s-au petrecut în natură?

2. Unde și când ai văzut rândunica?

Care este înfățișarea ei?

Ce ai vrea să știi despre ea? Ce o poți întreba?

3. Ce ai înțeles din povestea ei? Ce hotărâre ai luat?

În sprijinul tău

Azi am văzut întâia rândunică:

O slovă ascutită, subțirică,

Cu care mâna nu știu cui

Înseamnă pe albastrul cerului

Că iar e primăvară.

(Otilia Cazimir, *E primăvară iar ...*)

• **Observație:** Întâlnirea cu rândunica poate avea loc pe înserat, când ea, obosită după o zi de muncă (la repararea cuibului de sub streșină), se află într-o clipă de odihnă. Atunci poate vorbi cu tine și-ți poate povesti despre drumurile lungi și pline de peripeții.

• **E bină să știi că ...**

Rânduneaua este un zidar neîntrecut. Ea știe să culeagă pământul moale, să-l mestece cu firisoare de iarbă sau paie și să lipească foarte bine acest amestec în așa fel ca el să nu cadă. Clădește treptat. Pune, ca și omul, temelia cuibului și așteaptă până se usucă. Clădește mai departe și din nou așteaptă să se usuce. În zilele ploioase, construcția înaintează greu. Pentru construirea unui cuib, rânduneaua face cam 500 de transporturi.

Rândunelele sunt păsări unite, care știu să se ajute la nevoie. Iată o întâmplare adevărată.

Rândunelele

Din viața rândunelelor, cunosc un fapt divers, interesant.

O familie a plecat în concediu pentru o lună și a închis bine casa. La reîntoarcere, au rămas surprinși, găsind într-o cameră dinspre curte o rândunică ce zbura de colo până colo. Pesemne că o închiseseră la plecare fără să-și dea seama.

Dar oare cum de nu murise, rezistând timp de o lună fără hrană și fără apă?

• Încearcă și tu un răspuns. Apoi citește mai departe răspunsul meu.

O vecină din aceeași curte le-a lămurit taina:

Un ochi de geam avea o foarte mică spărtură, cât degetul, făcută de o praștie. Pe acolo, rândunelele de afară i-au adus

mâncare și apă, hrănind-o ca pe puișorii care nu știu încă să zboare.

Venind stăpânul casei, i-a dat din plin semințe și ... libertate.

(M. Sevastos, *Istorisiri adevărate*)

- Spunem *rândunea* sau *rândunică* și *rândunel*.
- Tot *rândunică* se numește și ultima dintre cele cinci pânze ale unui catarg, așezată în vârful acestuia.

- Află înțelesul unor grupuri de cuvinte formate cu ajutorul cuvântului „rând“.

rând (șir de lucruri, ființe)

pe rând (unul după altul)

în primul rând (înainte de toate)

a fi în primele rânduri (a fi pe un loc de frunte)

a citi printre rânduri (a pricepe ce nu se spune)

la rândul meu (din partea mea)

în atâtea rânduri (de atâtea ori)

în rând cu cineva (pe aceeași treaptă, alături)

om de rând (din popor, obișnuit, fără rang)

rânduială (obicei)

Alcătuiește o compunere după planul de idei.

Mama, ființa cea mai dragă

Planul de idei

1. De ce este mama ființa cea mai dragă?
2. Care este înfățișarea mamei? (statura, chipul, îmbrăcăminte)

Care sunt însușirile sufletești? (bunătatea, răbdarea, înțelegerea, exigența, înțelepciunea)

Ce întâmplări deosebite nu poți uita? (Cum s-a purtat mama în acele împrejurări?)

3. Ce îi datorezi mamei? Cât timp te vor însoți sfaturile ei?

În sprijinul tău

- Înainte de a începe să scrii, citește textele care urmează.

Reține modul firesc de a povesti. Desprinde unele însușiri care se potrivesc și mamei tale, reține expresii deosebite.

Mama

Erau trei sărmani; doi copii și-o mamă.
Și pâine! ... un singur codru-ntr-o maramă.

Mama-l frânse-n două și dete pe rând

La fieștecăre câte-o părticea.

– Mamă! atunci copiii ziseră plângând,

Ție ce-ți rămâne?

– Voi, răspunse ea.

– Voi, răspunse ea.

(Alexandru Depărtățeanu, *Mama*)

- Însușiri sufletești care se desprind: bunătatea, dărnicia, iubirea, puterea de sacrificiu.

„Și eu eram vesel ca vremea cea bună și șturlubatic și copilăros ca vântul în tulburarea sa.

Și mama, care era vestită prin năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zâmbet uneori, când începea a se ivi soarele dintre nouri după o ploaie îndelungată. «Ieși copile cu părul bălan afară și râde la soare, doar s-a îndrepta vremea.» Și vremea se îndrepta după râsul meu ...

Așa era mama în vremea copilăriei mele plină de minunății, pe cât mi-aduc aminte, și-mi aduc bine aminte, căci brațele ei m-au legănat când îi sugream țâța cea dulce și mă alintau la sânu-i

gângurind și uitându-mă în ochii ei cu drag! Și sânge din sângele ei și carne din carnea ei am împrumutat, și a vorbi de la dânsa am învățat. Iar înțelepciunea de la Dumnezeu, când vine vremea de a pricepe omul ce-i bine și ce-i rău.“

(Ion Creangă,
Amintiri din copilărie)

- Însușiri care se desprind: hărnicia, răbdarea, dragostea.

Cea mai scumpă de pe lume

*S*pune-mi care mamă-anume
Cea mai scumpă de pe lume?
Puii toți au zis de păsări,
Zarzării au zis de zarzări,
Peștișorii de peștoaică,
ursuleții de ursoaică,
șerpișorii de șerpoaică,
tigrișorii de tigroaică...
Mânjiile toți au zis de iepe,
firul cepii-a zis de cepe,
nucii toți au zis de nucă,
cucii toți au zis de cucă,
toți pisoii de pisică,
iară eu, de-a mea mămică.
Orice mamă e anume
Cea mai scumpă de pe lume!

(de Nichita Stănescu)

- Află înțelesurile unor grupuri de cuvinte formate cu ajutorul cuvântului „mamă“.

mama-pădurii (personaj rău din basme)

o mamă de bătaie (o bătaie bună, strașnică)

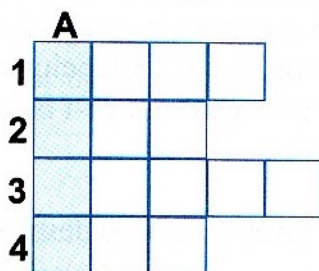
de mama focului (foarte tare, extraordinar)

- Alcătuiți propoziții cu expresiile date mai înainte.

• Rebus

Un nume drag

1. Ochi negri ca ...
2. Spice galbene ca de ...
3. Înalt ca un ...
4. ... ca zăpada.

- Încearcă să scrii o strofă închinată mamei tale.

Ești cea mai b_____

Și cea mai d_____

Ca tine nu-i alta

În lumea î_____.

Alcătuiește o compunere despre mama ta.

Învățătoarea mea (Învățătorul meu)

Planul de idei

1. Când și cum ai cunoscut-o pe învățătoarea ta?
2. Care este înfățișarea ei?
Care îi sunt însușirile sufletești?
Ce întâmplări te-au legat și mai mult de învățătoarea ta?
3. De ce o stimezi?
 - Gândește-te de unde vine numele de învățător.

În sprijinul tău

- Citește următoarele versuri închinare învățătoarei.

Învățătoarei

 Când mama a venit la școală-n toamnă
Eram un țânc sfios și mic;
M-ați mângâiat pe creștet,
Doamnă,

Și, parcă m-am simțit voinic.
Nu ați văzut în ochi de stele
Bobițe calde de mărgele,
Sau le-ați văzut, acum știu clar,

Dar le-ați închis într-un sertar.
Ce caldă mână mi-ați întins!
Și-am scris și am citit cu spor.
Nimic în viață nu-i ușor!
Să fim destoinici ne-ați pretins.

O dată, poate, ați lipsit,
Ce mult atunci ne-am necăjit,
Că e ușoară truda noastră
Doar sub privirea dumneavoastră.
Și în dulapuri, ferecate,
Sunt toate pozele-ncuiate,
Le-ați adunat ca pe mărgele,
Dar noi am învățat din ele.

Acum când primul an s-a dus
Ca soarele către apus,
Pe când ne înălțăm c-o treaptă,
Vă sărutăm mâna cea dreaptă

Și vă aducem, Doamna noastră,
Tot cerul într-o floare-albastră!

• A stima pe cineva înseamnă a avea o atitudine de respect sau de considerație pentru meritele acelei persoane.

Urmărește un fragment din una dintre cele mai frumoase scrieri despre învățător.

Domnu' Trandafir

*N*u-l văzusem de mult pe domnu' Trandafir. Îmi închiuiam că e pensionar, că trebuie să fi îmbătrânit. Eu îl vedeam însă tot ca odinioară: **înalt, bine legat, cu mustăcioara neagră**, pe care și-o tundeă întotdeauna scurt, zâmbind cu bunătate, încruntându-se câteodată, insuflându-ne un respect nemărginit.

Mai cu seamă explicațiile la istorie erau minunate. Pe sub tavanul scund al clasei treceau eroii altor vremuri în cununile lor de neguri. Îi urmăream înfiorat, auzeam parcă freamătul luptelor și, acasă, îi visam o noapte întreagă.

Uite, și acum mi se pare că Domnu' nostru a fost un om deosebit. Îi scânteiau privirile și era și el mișcat când ne spunea despre mărirea strămoșească. Când făcea un semn cu mâna, așa, într-o parte, parcă ridica o perdea de pe trecut, și eu vedeam tot ce spunea glasul lui ...

.....

Îmi aduc aminte ce zarvă a fost când, într-un rând, s-a zvonit că pe Domnu' nostru are să-l mute într-o comună, peste Siret. Ne-am strâns sara toți băieții, am vorbit, unii plângeau și am luat o hotărâre mare, să ne ducem și noi cu Domnu' peste Siret.

Dar Domnu' nu s-a dus nicăieri; a rămas acolo pe pământul nostru; și în pământul nostru l-au și îngropat.

(Mihail Sadoveanu)

- Cuvinte înrudite cu verbul „a învăța“:

învățare (munca de a afla, de a ști, de a reține),

învățat (om care știe multe),

învățăcel (școlar, elev),

învățătură (concluzie trasă dintr-o întâmplare sau munca de a învăța),

învățământ (procesul de învățare în școli),

învățătorime (mulțimea învățătorilor).

Reține! Ucenicii se adresau Mântuitorului folosind cuvântul sfânt „Învățătorule“.

Învățătura

Învățătura e averea

Ce pururea o duci în gând

Și fără raza ei, puterea

E doar un colb purtat de vânt.

Învățătura-i o comoară

Ce nimeni nu ți-o poate lua

Își va spori podoaba rară,

Cu cât împarți mai mult din ea!

(Nicolae Tăutu, *Învățătura*)

Alcătuiește o compunere despre doamna învățătoare.

O faptă bună

Planul de idei

Când și unde s-a petrecut întâmplarea?

Care a fost desfășurarea momentelor întâmplării?

Când ai intervenit tu și cum?

Care este sfârșitul întâmplării? (Dacă a mai intervenit ceva de atunci, legat de întâmplarea respectivă.)

Proverb:

Pomul se cunoaște după roade, iar omul după fapte.

Pentru a redacta această compunere trebuie să cauți printre faptele tale una care să însemne un bine făcut cuiva.

Orice copil a făcut o faptă bună.

Compunerea aceasta se bazează deci pe întâmplări adevărate, nu imaginate. Scrie sincer, cinstit, fără să te lauzi. Atunci când este vorba despre tine, relatează (povestește) întâmplările fără a-ți pune singur în evidență însușirile sufletești (sunt bun, harnic, săritor etc.). **Lasă-i pe alții să facă aprecieri despre tine!**

Va trebui să completezi planul dat și cu alte idei, gândindu-te la conținutul compunerii tale.

În sprijinul tău

• Cuvinte și expresii:

fapt

fapt (întâmplare reală, adevărată); *de fapt* (în realitate); *faptul zilei* (începutul zilei); *pus în fața unui fapt împlinit* (obligat să accepte ceva).

bun

om bun (care face bine, se poartă bine); *bun la inimă* (milos); *a ajuns pe mâini bune* (pricepute); *a făcut una bună* (o pozna); *bună treabă!* (frumos, n-am ce zice); *bun de gură* (vorbăreț); *o ține una și bună* (susține insistent); *a făcut cu bună credință* (conștient, știa ce face); *este de bună credință* (sincer, nu ascunde nimic); *bună-cuviință* (bună creștere, purtare cuviincioasă, plină de respect, cu politețe).

Ursul

(o întâmplare – fragment)

Petrică păstorul, cu capul gol, cu părul vâlvoi și cu ochii rătăciți vorbea speriat:

– A dat ursul! A dat ursul! A ieșit din râpă și a sărit peste Joiana noastră cea roșie.

– Cum se poate una ca asta? Ce spui tu, copile? A omorât-o?

– N-a omorât-o, strigă păstorașul, că nu l-am lăsat eu. Dar de trăit nu cred să mai trăiască. Când am văzut că a apucat-o, m-am dus asupra lui, cu bâta. Și atunci ursul a vrut să mă mănânce pe mine!

– Vai! Iisuse Hristoase!

– Când am ținut în el bâta, urmează Petrică, și-am zbierat la el să lase pe Joiana pentru că-i a noastră, el a stat și-a întors capul către mine.

– Cine a întors capul?

– D-apoi cine? Dihania! A lăsat juninca și ia așa s-a uitat la mine. S-a uitat țintă. Ce-a zis? Dacă las juninca, musai să te îmbuc pe tine. A lăsat juninca și a venit la mine. Eu am dat fuga la brad și m-am suit în brad. Dar nu era chiar un brad; era un brădui. De-acum, îi zic eu în sinea mea, ai să mănânci pe dracu; pe mine nu mă mai ajungi tu aici în vârf. Grăia și ursul mormăind. Nu știu ce spunea. Vine la brad și prinde să-l scuture. [...]

– Vâi! Mamă!

Cât ce-am răcnit eu „vâi mamă!“, ursul n-a mai fost sub mine. Și-a dat drumul jos și s-a dus la dracu!

(Mihail Sadoveanu,
Valea Frumoasei)

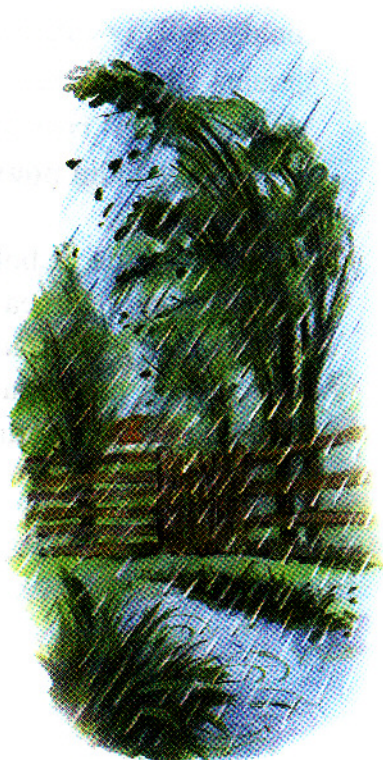
Alcătuiește o compunere despre o faptă bună.

Ploaia

(descrierea unui fenomen al naturii)

Pentru a realiza o compunere cu acest titlu e nevoie să fi ascultat cu adevărat cântecul monoton al ploii, să fi privit căderea picurilor pe iarbă, pe pământ, pe frunzele copacilor, în fereastră. Este nevoie să fi văzut cerul înainte de începerea ploii, cu oștirile cenușii de nori și să-i fi urmărit limpezimea după ce răpăitul ploii a încetat, iar undeva, pe un colț de cer, a apărut curcubeul.

Sunt ploi rezezi de vară și ploi lungi de toamnă. Tu povestește despre o ploaie de vară pe care ai observat-o cu adevărat, de la început la sfârșit.

Planul de idei

1. Se apropie ploaia.
2. Începe să picure.
Plouă cu adevărat.
Ploaia se oprește.
3. Totul se luminează.

În sprijinul tău

- Alcătuieste propoziții folosind cuvintele: *pe ploaie, în ploaie, despre ploaie, ploii*.
- Include în propoziții cuvintele înrudite cu cuvântul „ploaie”: *ploicică, ploioasă, plouat*.

• Exemple:

Ploaia

„De sus, din **nourii de păcură**, tot cernea ploaie rece.“

(Mihail Sadoveanu)

„**Nourii** de pe boltă se îngroșau, **mâncau albastrul cerului**.
De sus **ploaia** curgea tot mai **deasă, mărunță și caldă**.“

(Mihail Sadoveanu)

„Ploaia contenea. De la asfințit, din munți, izvorau săgeți
lungi de **aur**, fulgerând în sus, în nouri, și în jos, în **oglinzile de apă**.“

(Mihail Sadoveanu)

Viscolul

enea un **vânt aspru**, care **frigea obrazurile ca un brici**
„**rău ascuțit**. Cu el năpăstuiră și **valurile de zăpadă mărunță**.
Câteodată se întuneca lumea în **marile vârtejuri albastrii**, care
suiau omătul de pe pământ înapoi spre nouri. Pe crestele
dealurilor năvăleau **talazuri uriașe**, se înălțau în **răsfârângeri**
tremurătoare, ca o **stropire de spumă**, apoi se rostogoleau
într-o **cernere viforoasă** în văi.“

(Mihail Sadoveanu)

„Pe la începutul lui decembrie, într-o bună dimineață, **cerul**
se **posomorî**, se **căptuși cu plumb** și **ciorile începură a se văita**
pe sub **nourii cenușii**.“

Și o **sufare aspră** de vânt veni; vârtejuri se iscară ridicând spre **cerul posomorât stâlpi rotitori de praf**. Pe urmă, în undele reci, începură a rătăci tremurând **fulgi, flori înghețate**.

Și vârtejurile deodată se înălțară; vântul venea vijelios izbind în geamurile mari cu **aripi de puf**; zguduia cercevelele, șuiera, țipa, strecura în toate sufletele fiori. **Pomii rari, goi, negri** se cutremurau în toate părțile, parcă voiau să se smulgă din rădăcini.“

(Sadoveanu)

Alcătuiește o compunere despre un fenomen al naturii.

Cartea, prietena mea

Carte – freamăt de frunze în vară,
Cântec alinător de vioară,
Aripă-albastră, boare de cetină,
Carte, slovă și gând și prietenă.

Planul de idei

Ce este o carte? Cine o scrie?

Ce poți cunoaște cu ajutorul cărții? (trecutul îndepărtat, vitejia străbună, viața plantelor și a animalelor, țări și popoare îndepărtate, cuceririle științei, întâmplări științifico-fantastice, lumea basmelor, a poeziei etc.)

De ce este cartea prieten al omului?

Ce gânduri ai față de carte și de cei care o scriu?

În sprijinul tău

- Expresii formate cu ajutorul cuvântului „carte“.
om de carte, cărturar (persoană care citește mult)

vorbește ca-n carte (ca un om învățat)

s-a pus pe carte (s-a apucat de învățat)

cum scrie la carte (așa cum trebuie)

- Alcătuiește propoziții cu expresiile date mai înainte.
- Caută proverbul. Scrie-l mai jos.

la	de	și
Ai	nu	pe
iar	ai	parte.
carte	o	cu

- Găsește însușiri pentru cuvântul *carte*.

Ci- $\emptyset$ _ _ _ _
t

_ $\emptyset$

_ _ _ -te.

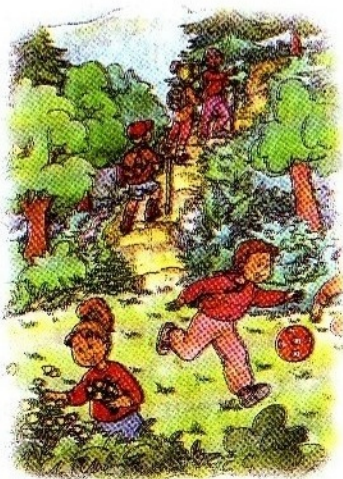
- Alcătuiește propoziții folosind cuvintele: *carte, cărți, din carte, în carte, despre carte, cărților*.

Alcătuiește o compunere cu titlul „Cartea, prietena mea“.

În excursie

În locul acestui titlu tu poți trece chiar denumirea locului unde ai făcut excursia: La Bușteni, La Cheile Bicazului, Sinaia, Pe Bucegi etc.

Nu poți scrie compunerea până nu ai făcut o excursie și nu ai observat cu atenție tot ce ai vizitat. E bine ca în orice excursie să ai cu tine și un

carnețel în care îți poți nota anumite date pe care nu le poți reține prea ușor, dar care îți sunt necesare în realizarea unei compuneri complete și convingătoare. Îți poți nota și unele observații și impresii spre a nu le pierde din vedere până în momentul realizării compunerii. E bine ca o compunere cu această temă să o scrii în primele zile după ce ai venit din excursie. Atunci imaginile și impresiile culese sunt încă proaspete.

Planul de idei

1. Fixarea datei și a locului excursiei.

Pregătirea excursiei.

2. Momentul plecării (despre locul de plecare, momentul zilei, buna dispoziție a tuturor)

Drumul la ducere

Punctul sau punctele de popas (descrierea lor)

Drumul la întoarcere

Sosirea

3. Impresii

În sprijinul tău

Impresiile din excursie sunt ceea ce rămâne în gând și în suflet (în simțire): imagini frumoase, sentimente, păreri.

Sentimentele sau simțămintele omului (ceea ce simte el legat de fapte, întâmplări, fenomene, ființe) pot fi: dragoste, admirație, respect, venerație, înțelegere, milă, ură, dezaprobare ș.a.

• Numește sentimentele pe care le poți avea față de:

mama:

un lucru foarte frumos (un tablou):

doamna învățătoare:

eroii neamului:

un bolnav:

un bătrân:

leneși, mincinoși:

- Ordonează silabele în două cuvinte și vei afla un sfat.

cro- O- te teș- na- ra! tu-

- Urmărește lecturile date. Observă cum sunt înfățișate locurile vizitate de fiecare autor.

Curtea de Argeș

Cn amurg sosim la Curtea de Argeș. Cine-ar mai zice azi că acel orașel retras, liniștit, cu căsuțele lui joase, împrăștiat pe coasta unui deal a fost odinioară capitala țării! [...]

Și totuși, călători din toate părțile lumii se abat cu drag prin părțile acestea. Ei vin să vadă minunata zidire care-ntrepează visul voievodului-artist de acum patru sute de ani.

În mijlocul unei lunci ce se așterne puțin mai sus, pe malul stâng al Argeșului, la poalele Carpaților, ca din vrăjirea unor basme, răsare uimitor de frumoasă, cu turele ei zvelte aurite, încinsă de brâie albe sculptate-n piatră, strălucitoare ca un juvaer, mândra biserică a Curții de Argeș, ridicată pe la începutul veacului al șaisprezecelea, de înțeleptul și cuviosul Domn Neagoe Basarab ... zidită toată în piatră, îmbrăcată ca o rețea de sculpturi migălite cu rară măiestrie, clădirea-ntreagă pare c-ar fi dintr-o bucată, și din orice parte o privești, îți înfățișează una dintre cele mai frumoase biserici ale răsăritului creștin.

Vechea legendă spune că meșterul Manole, pentru ca s-o poată isprăvi, a trebuit să-ngroape de vie, în zidurile ei, pe buna și scumpa lui soție, vrând înțelepciunea poporului să ne arate cu aceasta câtă jertfă și tărie de suflet se cer unui om, ca să poată duce până la sfârșit o așa treabă grea, o așa de măreață și de minunată lucrare.

În fața bisericii, de partea cealaltă a drumului, e vestita și binecuvântata cișmea, numită „Fântâna lui Manole“.

(Alexandru Vlahuță,
România pitorească)

Sinaia

La șapte kilometri de Bușteni, tot pe partea dreaptă a Prahovei, e Sinaia ... Acum două sute și mai bine de ani erau pustietăți pe-aici. Muntele Molomot (Furnica) era acoperit de păduri. Un singur schituleț era ascuns într-un luminiș pe brâul muntelui, unde pustniceau câțiva călugări.

Noaptea, când tot orașul strălucește la lumina lămpilor electrice, când cele mai frumoase stele s-au coborât din cer, ca să dea farmec văii acesteia, Sinaia pare o vedenie de prin alte lumi.

Bucegii se înalță și o privesc înmărmuriți – un mândru colțișor de rai animat pe poalele lor, și-și zic și ei, de bună seamă, vorba bătrânească: „Omul sfințește locul“.

De jos, din marginea parcului, o luăm încet pe șoseaua ce urcă târăgănat la deal, trecem prin curtea Mănăstirii și coborâm valea Peleşului. Un tăpșan verde se ridică în fața noastră și sus, pe o așezătură deschisă la soare, zvelt și luminos iese din codru Castelul Peleş – podoabă uimitoare, de-o măreție și de-o frumusețe, cum nici prin basme nu s-a pomenit. Răzoare și flori îl înconjoară, molcom îi cântă și-i sar împrejur izvoarele, și-i aruncă pietre scumpe, iar soarele, la asfințit, se oprește pe Piatra Arsă, și lung, și cu drag se uită-n vale la minunea asta, și parcă nu se-ndură să mai plece ...

(Alexandru Vlahuță,
România pitorească)

Slănic

Ne lăsăm, după un drum greu la Slănicul din Prahova. Satul e așezat pe vale, străbătut de apa Slănicului, în care se preling izvoarele ce mijesc de sub dealuri și lasă pe iarba uscată cărări albe de sare. În dreapta sunt băile. [...]

Ne scoborâm cu „liftobuzul“ pe gura strâmtă și întunecoasă a ocnei. De jos vine răcoare și un înăbușitor miros de petrol, apoi s-aud ciocanele zăngănind din ce în ce mai tare. Deodată o lumină albă, scânteietoare ne împresoară din toate părțile – am ajuns. Suntem aievea pe alte tărâmurî, în unul din acele palate de cristal, cu care ne minunau basmele copilăriei. În uriașele galerii deschise, la o adâncime de aproape o sută de metri, sub lumina vie a lămpilor electrice, spărgătorii de lângă pereții înalți și strălucitori ai bolților par niște pitici care se joacă.

Izbesc cu ciocanele înțepit în sticloasele ziduri, blocuri mari, tăiate regulat, se răstoarnă greoaie în cărucioare, bubuie adâncul tot de zgomotele muncii.

Suntem în una din cele mai bogate saline din lume: sute de ani am putea îndestula pământul numai cu sarea de aici.

Ne ridicăm. Cu un fior de neliniște simțim golul crescând sub noi, tot mai departe și mai înfundat auzim zăngănitul topoarelor.

Iată-ne iar la buna lumină a soarelui. Puțin mai la deal e ocna părăsită, hăul fioros și răsunător, în fundul căruia nu te poți uita ... Alături se înalță, cât o biserică, o stană albă de sare, răbufnită din sânul pământului – scapără în soare muchiile-i lucii și străvezii.

(Alexandru Vlahuță,
România pitorească)

Alcătuiește o compunere despre excursia la care ai participat.

Grădina școlii

(descrierea unui colț din natură)

Descrierea **unui colț din natură** sau zugrăvirea unui **peisaj** cere, mai întâi de toate, observarea cu multă atenție a locului respectiv, așa cum este el într-un moment al zilei (dimineață, amiază, seară). După culegerea **observațiilor** treci cât mai repede la scrierea compunerii, pe baza unui plan de idei cât mai bogat. Lăsând să treacă timpul, imaginile se uită, se șterg din memorie: **emoțiile** pe care le-ai simțit pentru ceea ce a fost frumos trec și ele și compunerea nu va mai fi la fel de reușită.

Priveliștea aleasă trebuie zugrăvită astfel încât cel ce citește sau ascultă compunerea să aibă impresia că are în fața ochilor tabloul sau tablourile descrise.

Planul de idei

1. Când și cu ce prilej ai privit cu multă atenție grădina școlii? (anotimpul, momentul zilei)
2. Cum ți s-a înfățișat grădina? (cerul, lumina soarelui, pomii, florile, tufele, iarba, păsărelele, adierea vântului, găzele etc.)
3. Ce colț ți-a atras mai mult atenția? De ce?
4. Cu ce impresii ai plecat? (Ți-a plăcut plimbarea? De ce ți-a plăcut? Ai fi vrut să mai rămâi? De ce?)

• Reține

În descrierea unui colț din natură este foarte important să ții seama de momentul zilei (atunci când ai cules observațiile și impresiile), moment despre care nu uita că trebuie să scrii.

În sprijinul tău

- Observați, în fragmentele următoare, cum pot fi zugrăvite diferitele momente ale zilei.

Seara

„Malurile pârauului prin preajma căruia ne strecuram erau pline de verdeață bogată: ici-colo **sălcii cu frunzele pălite** atârnav nemișcate deasupra ciuruirilor de unde. Liniștea adâncă se întinse iar, **fumegarea înserării** se făcea din ce în ce mai deasă.“

(Mihail Sadoveanu)

Noapte

„Pornirăm încet prin **umbra neagră a sălciilor**. Pe șesuri și-n văi era o **tăcere nemărginită**. Numai departe, pe fânețe, o **pasăre țipa ascutit, ca un fierăstrău sub pilă**. Și un **întuneric orb** acoperea văzduhul și pământul. Sus, peste **sclipirile stelelor**, treceau **grămezi uriașe de nori**.“

(Mihail Sadoveanu)

Răsărit

„La răsărit se crăpa zarea, lăsând să pătrundă **focul zorilor**. **Dealurile, văile se rumeniră**. **Ziua albă** umplu văzduhul.

Deodată scânteiară **sulițele de lumină ale soarelui**, răsăritul se înflăcăra într-o **fierbere argintie**.“

(Mihail Sadoveanu)

Răsărit

„Soarele răsări ca o **lumină prietenească**, negura se risipi curând și văzduhul se umplu de strălucire. Prin văi se mlădiau pale de ceață, se făceau din ce în ce mai străvezii până ce se mistuiau în **limpezimea aerului**.“

(Mihail Sadoveanu)

Noapte

„Noaptea era caldută, pe cer umblau **grămezi de nouri: lacuri liniștite, albastre, înstelate cu aur**, se deschideau din când în când ca în mijlocul unor păduri. Luna învăluită, undeva, dădea nourilor din miazăzi **străluciri cenușii argintate**.“

(Mihail Sadoveanu)

Seară

„Înserarea se întindea ca un vâl de pânză de păianjen, care ascundea pe jumătate lucrurile. Vântul foșnea duios prin livada mare.

Soarele scufundat de mult în **asfințitul vânăt**, trimitea încă **luciri trandafirii nourilor nemișcați**, deasupra, în înălțimi. Sate depărtate în întunecimea care creștea, se cunoșteau întâi după **fumegări ușoare**, apoi după **lumini pierdute în noapte**, ca licurici pe o **întindere fără margini**, care se amestecau de la o vreme cu stelele zării.“

(Mihail Sadoveanu)

În zori

„Intrarăm sub **tremurul frunzelor**, sub bolta plopului. Se **înflăcăra răsăritul** tot mai tare și târgul se lămurea negru ca vârtoarea zării. Creștea pojarul răsăritului.“

(Mihail Sadoveanu)

Noapte

„Luna se ridicase și câmpiile se lămureau drepte până cine știe unde, **ca niște ape liniștite**, sub păienjenișul de lumină.“

(Mihail Sadoveanu)

• Zugrăvind un colț din natură, pe lângă **momentul zilei**, e nevoie să amintești și de anotimpul în care ai cules impresii.

Iată un exemplu:

Primăvara

„Ziua era nouroasă și un vântișor umed venea de la miazăzi. Pomii dădeau drumul frunzelor în vârfuri verzi de săgeți. Pe țărâna proaspătă se înălțau ici-colo pâlcuri de zambile pline de clopoței fragezi. Pe sub zaplaz, boboci sfioși de toporași se dezveleau.“

(Mihail Sadoveanu)

Alcătuiește o compunere în care să descri un colț din natură într-un anumit moment al zilei.

Oameni și fapte din trecut

Cetatea Neamțului

În sprijinul tău

Iată, asemenea unei coroane, fantastica ruină a Cetății Neamțului. Închid ochii și revăd cetatea întregă. O pagină sfântă mi se lămurește ca și cum toate câte au fost s-ar smulge, pentru o clipă, de umbrele trecutului și-ar îmbrăca din nou viața de atunci.

E noapte și-i liniște ...

Deodată, pe vale s-aude un tropot de cal. În turn străjerul sună din corn. Bate cineva la poartă. De sus se deschide o fereastră și întreabă Doamna îngrijorată:

– Cine-i?

– Sunt eu, răspunde un glas ostenit, sunt eu Ștefan, singur, rănit, învins ... Tresare sărmana Doamnă: i se frânge inima de durere și de milă că-i fiul ei cel care vorbește; și cugetă că-i româncă și fiul ei cel mai slăvit voievod al țării. Și înăbușindu-și plânsul ce stă s-o podidească, îl roagă frumos să plece îndărăt, să buciume în munți, să-și strângă plăieșii risipiți și apărătorii pământului acestuia.

Ce popor are în istoria lui o pildă mai mare și mai înălțătoare de jertfă și de iubire de patrie?

(Alexandru Vlahuță,
România pitorească)

• Când autorul zugrăvește prin cuvinte, fapte și evenimente care s-au petrecut în trecut, spunem că evocă acele evenimente (le aduce în fața noastră, povestindu-le). În *Domnu' Trandafir*, lectură despre care am mai discutat, scriitorul Mihail Sadoveanu evocă figura luminoasă a dascălului (învățătorului) său.

- Cuvinte înrudite cu verbul „a trece“.

trecut (timp scurs)

trecătoare (loc de trecere)

trecător (om care trece sau un fapt care nu durează)

trecere (a. sunt în trecere; b. trecere de pietoni; c. are trecere sau e bine văzut, luat în seamă)

• Alcătuieste propoziții folosind cuvintele: *în trecut*, *din trecut*, *despre trecut*, *trecutului*.

• Expresii și propoziții formate cu ajutorul verbului „a trece“.

trece strada (traversează)

trece cu vederea (nu ia în seamă ceva)

a trecut hopul (a scăpat)

a trece la fapte (a începe treaba)

trece ca găscă prin apă (nu s-a ales cu nimic)

treacă de la mine (cedez, renunț)

- Găsește printre cuvintele date un proverb.

ea	și	pietrele	iar
cu	trece	în	dar
Apa	la	că	și
nu	de	da	rămân

Scrie proverbul:

Alcătuiește o compunere cu titlul „Oameni și fapte din trecut“.

O vizită la un muzeu (la o casă memorială)

Vei scrie, desigur, compunerea în urma efectuării unei vizite la un muzeu, o casă memorială, un monument, un loc unde s-a întâmplat ceva deosebit.

Compunerea se bazează pe observațiile și impresiile culese direct.

Planul compunerii

1. Despre ce muzeu (loc deosebit) vrei să scri?

Unde se află? Când l-ai vizitat? Cu cine?

2. Ce obiecte se află expuse în muzeu? (prezintă-le pe rând)

Ce importanță prezintă muzeul?

Ce te-a interesat în mod deosebit?

e ți-a plăcut mai mult? De ce?

3. Cu ce impresii ai plecat?

În sprijinul tău

- Dacă scri compunerea despre un muzeu nu înseamnă să înșiri numai ce ai văzut. Trebuie să și spui câte ceva despre ceea ce ai văzut. (Despre lucrurile importante, despre ceea ce te-a impresionat.)

- Urmărește textul.

Casa pictorului Nicolae Grigorescu

Câmpina – un orașel liniștit, așternut la pragul munților pe-o colină dezvelită, bogată în izvoare de petrol. Aici trăiește, într-o căsuță retrasă, departe de zgomotul lumii, cel mai mare artist al neamului nostru – pictorul Grigorescu.

În ce lumină fermecătoare mi se arată frumusețea țării pe pânzele acestui maestru! Sub ceruri albastre, calde, pe întinse revărsări de plaiuri, pasc turme de oi: un cioban stă rezemat în bătă pe o muche de deal; păduri ruginite de toamnă își scutură frunza, nori albi, ușori se mișcă pe deasupra lor; pe văi depărtate sclipesc râuri de argint; căsuțe albe, vesele se ivesc dintre copaci; de pe coline coboară încet, alene, boi înjugați la care încărcate cu fân; într-un nor de praf trece pe drum o lae de țigani; o țărăncă înaltă, zveltă pășește-agale și toarce, ducând la păscut un cârd de viței ... Și nu știu ce aer de bunătate, de liniște și de curată și înălțătoare iubire plutește în jurul acestei lumi din mâna artistului – o lume sănătoasă, în care toate trăiesc: un colțisor de pajiște, o tufă subțire și albă de mesteacăn, o gingașă floare de câmp –

vii te privesc din tablou, îți surâd, îți vorbesc cu drag, și ce de lucruri frumoase-ți spun de țara ta!

Ieșim înseninați din casa maestrului ca dintr-o biserică în care ne-am rugat. Ni-s plini încă ochii de-atâta lumină.

(Alexandru Vlahuță,
România pitorească)

- Cuvinte și expresii formate cu ajutorul cuvântului „tablou”.
tablou (pictură, fotografie cu ramă); *privești*; *peisaj*; descrierea unei *privești*;

a rămas tablou (a încremenit, a înlemnit)

- Să formulăm împreună propoziții cu substantivul „tablou”, arătând diferitele înțelesuri pe care le are.

a. Pe perete este prins un tablou.

b. Priveam muntele – acest tablou măreț.

c. Scriitorul zugrăvește un tablou al primăverii.

- Alcătuieste propoziții folosind cuvintele: *în tablou*, *despre tablou*, *tablouri*, *tablourilor*.

Alcătuieste o compunere despre muzeul pe care l-ai vizitat.

De vorbă cu o frunză

Planul de idei

1. Este vară.

2. Eu citesc în grădină.

O frunză coboară lin pe pagina cărții.

O privesc cu atenție.

Frunza îmi spune povestea ei.

3. Rămasă între paginile cărții ...

În sprijinul tău

Încearcă să-ți imaginezi un dialog cu o frunză. Compunerea aceasta poate cuprinde atât fapte reale, cât și imaginare.

- Să ne imaginăm dialogul.

– Mică pasăre verde, de unde ai venit așa, dintr-odată? Am aflat eu că, uneori, zânele cele bune se preschimbă într-o floare sau într-o pasăre și vin la oameni. Nu cumva ești zână? Sau ești o scrisoare pe care mi-a trimis-o toamna, de undeva de departe? ... Ce n-aș da să aflu povestea ta!

– Ai vrea chiar așa de mult?

– Cine a vorbit oare? Nu cumva chiar tu, frunzișoara mea dragă?

– Ba chiar eu! Și, dacă ai răbdare, îți voi istorisi, cât mai pe scurt, povestea mea. (ș.a.m.d.)

- Cuvinte înrudite cu substantivul „frunză“.

frunzar (desiș de frunze)

a frunzări (a rășfoi)

frunziș (mulțime de frunze)

frunzos (cu frunze multe)

frunzișoară, frunzuliță (o frunză alintată)

- Alcătuieste o propoziție cu expresia: „Câtă frunză și iarbă“.

- Găsește alt cuvânt cu care poți înlocui cuvântul „frunză“.

Frunză verde de trifoi

..... *verde de trifoi*.

• Urmărește cu atenție începutul povestirii *Frunza*, de Emil Gârleanu. Încearcă să continui povestirea, imaginându-ți cum se va lega prietenia între frunză și rândunică.

Frunza și rândunica

F-a desfăcut din mugur, într-o dimineață caldă a începutului de primăvară. Cea dintâi rază de soare s-a împletit pe dânsa ca o sârmă de aur, făcând-o să tremure de fericirea unei asemenea atingeri. Ziua întâi i s-a părut scurtă, și apropierea nopții o mâhni. Lumina se stinse, răcoarea o făcu să se zgribulească, să se vâre între celelalte și să aștepte, ațipind, până a doua zi, venirea soarelui.

Cu ce revărsare de strălucire se ridică stăpânitorul lumii până sus, pe cer! Raza se coborî din nou și toată ziua, încălzită, frunza se scaldă în albastrul văzduhului.

În scurtă vreme, se desfăcu mare, verde, mai frumoasă ca toate, mai sus decât celelalte, tocmai în vârf.

Un ciripit străin o miră. Și cea dintâi rândunică, venită de departe, tăie albastrul ca o săgeată, înconjură copacul de câteva ori cu strigăte de bucurie ...

(Emil Gârleanu,
Frunza)

• Să încercăm o mică poezie despre cele două prietene. Ce titlu se potrivește?

.....

Stau împreună fără frică:

O frunză de pe ram

Și rândunică,

Ce-și are lângă geam.

Și povestește

Câte-a văzut în lumea

Frunza ascultă, se uimește,

Visând că are

Numai după ce ai completat singur, citește și cuvintele din paranteză. Alege care sunt cuvintele cele mai potrivite (*cuibul, verde, mărunțică, rândunica, mare, aripioare*).

Alcătuiește o compunere despre povestea unei frunze folosind planul de idei.

Povestea pâinii

Planul de idei

1. Pe masă este o pâine caldă.

2. O rog pe mama să-mi spună povestea pâinii.

Drumul pâinii începe de la bobul de grâu.

Omul ară câmpul, seamănă, secără, treieră, macină grâul.

Din făina albă se prepară aluatul.

Pâinea se coace în cuptoare.

3. Pâinea înseamnă muncă și munca cere respect.

- Expresii formate cu ajutorul cuvântului „pâine“.

a întâmpina cu pâine și sare (a primi cu cinste)

a avea pâinea și cuțitul (a avea puterea)

bun ca pâinea caldă (foarte bun)

se caută ca pâinea caldă (este foarte căutat)

Alcătuiește propoziții cu aceste expresii.

- Alcătuiește propoziții folosind cuvintele: *pâinea, pâinii, pe pâine, cu pâine, pâinilor*.

- Cuvântul „bob“ poate denumi:

bob (bob de grâu)

bob (plantă cu păstăi)

bob (sanie joasă cu volan)

În sprijinul tău

- Expresii formate cu ajutorul cuvântului „moară”.
altă făină se macină la moară (s-au schimbat lucrurile)
îi merge gura ca o moară stricată (vorbește prea mult)
se bate cu morile de vânt (face lucruri imposibile, uneori
ridicole – de râs)

Alcătuiește propoziții cu aceste expresii.

- Alcătuiește propoziții folosind cuvintele: *pâinea, pâinii, pe pâine, cu pâine, pâinilor.*

- Cuvântul „bob” poate denumi:

bob (bob de grâu)

bob (plantă cu păstăi)

bob (sanie joasă cu volan)

- Expresii formate cu ajutorul cuvântului „moară”.

altă făină se macină la moară (s-au schimbat lucrurile)

îi merge gura ca o moară stricată (vorbește prea mult)

se bate cu morile de vânt (face lucruri imposibile, uneori
ridicole – de râs)

• Rebus

Nu lipsește de pe masă

1. Nu lipsește din aluat și curge.

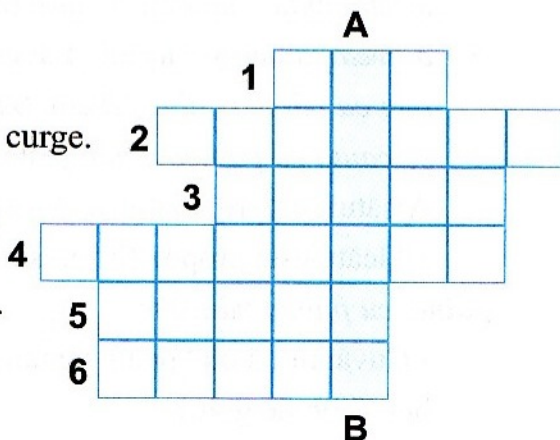
2. Ioana ... cu poftă.

3. Principala materie care
intră în aluat.

4. Se amestecă sau se ...

5. În cuptor se ...

6. E căutat ca pâinea ...

Alcătuiește o compunere despre drumul pâinii.

O întâmplare fantastică (imaginară, ireală)

Compunerea se poate baza și pe unele lucruri reale (adevărate), dar cel mai mare loc îl vor ocupa faptele și personajele imaginare. Ea poate fi un vis (numai că acest lucru îl vei preciza abia în finalul compunerii).

Plan de idei

1. Un vehicul neobișnuit, oameni neobișnuiți
2. O călătorie extraordinară
Popas pe planeta ... (găsește o denumire)
Fel de fel de curiozități
Daruri primite
3. Din nou pe pământ (trezirea din somnul cel adânc la sune-
tul ceasornicului)

În sprijinul tău

- Expresii formate cu ajutorul cuvântului „adânc“.

groapă adâncă (departe de suprafață)

a trăi până la adânci bătrâneți (a trăi mult)

suspîn adânc (venit din interior)

liniște adâncă (deplină, totală)

Alcătuiește propoziții cu aceste expresii.

- Găsește adjective potrivite pentru substantivele:

călătorie	
vehicul	
oameni	
planetă	

- Caută al doilea cuvânt

stele rămurele	soare
pământ	izvor
pisică	școlar
joc	șoricel

Alcătuiește o compunere despre o întâmplare imaginară.

Un basm

Basmul sau povestea prezintă întâmplări fantastice (închipuite, imaginare, scornite) și eroi (personaje) supranaturali, adică ființe care pot face orice; realizează lucruri mai presus de puterile omenești.

Într-un basm forțele binelui se luptă cu răul, care este învins până la urmă.

Să încercăm și noi alcătuirea unui scurt basm în care să zicem că este vorba despre un copil răpit de o pasăre nemaivăzută. Titlul basmului nostru poate fi chiar numele eroului. Planul va cuprinde ideile mai importante, începând cu venirea pe lume a copilului, cu creșterea lui (de unde să se vadă că era un băiat năzdrăvan care creștea într-o zi cât alții într-un an și îi uimea pe toți din jur cu primejdiile prin care a trebuit să treacă). Pasărea și-a salvat puii cu ajutorul lui, iar răsplata nu a fost deloc mică. În finalul poveștii vedem că bucuria părinților este deosebit de mare.

În sprijinul tău

Și basmul, ca orice compunere, are o introducere, un cuprins și o încheiere. Basmul începe cu „A fost odată ca niciodată“ și se încheie cu „Și-am încălecat pe-o șa și v-am spus povestea așa“.

Iată care ar putea fi **introducerea** basmului nostru:

„A fost odată un moș și o babă. Amândoi trăiau undeva la marginea unei păduri.

Și erau tare mâhniți că nu aveau un copil care să le mângâie bătrânețile.

Dar iată că Dumnezeu s-a îndurat de ei“... etc.

- Proverbe în care se află cuvântul „babă“:

Casa arde și baba se piaptână. (pentru cineva care se ocupă de lucruri neînsemnate)

Popa nu toacă de două ori pentru o babă surdă. (pentru cineva neatenț care cere să i se repete cele spuse)

- Alcătuieste propoziții folosind cuvintele: *moș, moși, moșii.*

Fă deosebirea între cuvântul „móșii“ – care înseamnă „bătrânii“ – și moși – care înseamnă pământuri. În prima situație rostim mai apăsător prima silabă a cuvântului, în a doua situație rostim mai apăsător sau accentuăm cea de-a doua silabă.

- Dumitrel avea scris numele unui frumos basm românesc pe o fâșie de hârtie. Fratele său mai mic a rupt fâșia. Încearcă să-l ajuți pe Dumitrel să ordoneze silabele pentru a afla titlul basmului.

VOI PRÂSL CEL ȘI LEA NIC DE UR A

Transcrie introducerea basmului de mai sus, apoi scrie cuprinsul și încheierea așa cum îți imaginezi.

Într-un oraș al viitorului

Încearcă să construiești, imaginar, un oraș în care totul să fie extraordinar. Fiind orașul creat de tine, totul va fi rânduit după bunul tău plac.

Deci poți reda un oraș așa cum îl visezi tu, sau poți porni de la un desen. Să ne închipuim că ai terminat de colorat planșa „Strada mea“. O privești cu atenție și dintr-odată totul se mișcă, se însuflețește. Planșa prinde viață.

Idei pentru plan

Despre străzile și vehiculele orașului

Despre locuințele oamenilor

Despre spațiile de joacă

Despre oameni și preocupările lor

Despre iluminatul orașului

Despre grădinile orașului

Despre roboți și serviciile pe care le fac ei

Despre muzica orașului

Întoarcerea la realitate

- Transformă substantivele date în adjective. Include-le în propoziții.

frumusețe – frumos – copil frumos

bunătate – bun – om bun

răutate

urâtenie

căldură

rotunjime

mândrie

- Găsește întrebarea din poveste.

are	zbor	el	ca
Să	nu	vântul	și
ia	ca	sau	gândul?

• Alcătuiește propoziții despre: *rândunică, barză, flori, pomi*, punând verbele la timpul viitor.

• Află deosebirea între cuvintele „după” și „de pe”.

Exemplu: a luat stiloul **de pe** bancă. Este **după** dulap. L-a luat **pe după** gât. Veneam unul **după** altul. Câinele s-a luat **după** stăpân. A venit **după**-masă sau **după** o săptămână. Face **după** cum îl taie capul. A plecat **după** treburi.

Alcătuiește o compunere despre orașul viitorului.

Întâlnirea cu un personaj din basme

Cred că momentul cel mai potrivit pentru întâlnirea cu un personaj din basme ar fi seara, după ce ai terminat de citit o poveste. Închizi cartea, închizi ochii și dintr-odată ...

Idei pentru un plan

Unde și când te-ai întâlnit cu un erou din basme?

Ce ți-a povestit?

Pe unde te-a purtat și ce ai văzut?

Cu ce impresii ai rămas?

În sprijinul tău

Te poți întâlni cu: o zână, Albă ca Zăpada, un pitic, Motanul Încălțat, Prâslea cel Voinic, Ursul păcălit de vulpe, Capra, Țugulea, Muma-pădurii, Zmeul, Făt-Frumos etc.

- Cuvinte înrudite cu substantivul „vis“
visare (denumirea faptului de a visa)
un lucru visat (dorit)
visător (om înclinat spre visare)
- Alcătuieste propoziții folosind cuvintele: *în vis, de vis, viselor, visător, visând.*
- Completează comparațiile.

albă ca	singur ca
negru ca	întunecat ca
fricos ca	nepotolit ca
mic ca	înalt ca
blând ca	strălucitor ca
rău ca	auriu ca
vesel ca	sprințară ca

- Găsește titlul a două povești scrise de Ion Creangă:

cu 3

_ o _ ra

cu

3

_ ur _ _ _

cu

2

Alte compuneri

Rămas bun, doamnă învățătoare!

Compunerea este un gând de mulțumire pentru învățătoarea care ți-a îndrumat primii pași în tainele învățării.

Străduiește-te ca prin această lucrare să n-o dezamăgești.

Idei pentru plan

Prima întâlnire

Amintiri legate de Abecedar

Activități plăcute desfășurate

Fapte, întâmplări (excursii, serbări, olimpiade etc.)

Învățăture desprinse

Gânduri la sfârșitul claselor primare

În sprijinul tău

- În această compunere va trebui să povestești unele **amintiri** din cei patru ani petrecuți alături de învățătoarea ta. **Amintirile sunt povestiri despre viața proprie.**

- În compunere folosește și cuvintele: *în anul, la anul, acum un an, cu un an în urmă, de un an, după un an, de ani și ani, an de an, într-un an, cu anii.*

Alcătuiește o compunere cu titlul „Rămas bun doamnă învățătoare“.

Patria noastră

Ce-ți doresc eu ție, dulce
Românie,

Țara mea de glorie, țara mea de
dor,

Brațele nervoase, arma de
tărie,

La trecutu-ți mare, mare viitor!

(Mihai Eminescu, *Ce-ți doresc
eu ție, dulce Românie*)

Scrie această compunere, gândindu-te la vitejia străbună evocată în lecțiile de istorie, la frumusețile și bogățiile pământului nostru oglindite în lecțiile de geografie. Nu uita excursiile făcute! Gândește-te la frumusețea cântecelor și poeziilor create de poporul nostru, în graiul dulce românesc. Cu aceste gânduri frumoase, adună-ți ideile într-un plan.

Dacă vrei, poți ține seama și de ideile următoare:

Patria noastră – România

Frumusețile și bogățiile patriei

Trecutul de vitejie al neamului românesc

Poporul – virtuțile sale (însușirile)

Mândria de a fi român

România – țară europeană

- Spunem patrie, țară, moșie (vezi versul din poezia *Scrisoarea III*, de Mihai Eminescu: „N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid“).

- Din familia cuvântului „patria“ reține cuvintele:

patriot (cel ce-și iubește patria),

patriotism (dragostea și devotamentul față de patrie).

În sprijinul tău

- Înainte de a începe să scrii compunerea, citește câteva fragmente literare despre patrie și popor.

Lecturi literare

Țara. Poporul

după Alexandru Vlahuță

*A*m păstrat în sângele nostru vitejia celor două popoare mari din care ne tragem. Și nu odată, în zbuciumul atâtor veacuri, ne-am arătat urmași vrednici. De atunci au trecut două mii de ani. Multe războaie am avut și multe nenorociri ne-au călcat în vremea asta. Vijelii cumplite au trecut peste noi, la toate am ținut piept, și nu ne-am dat, ș-aici am stat. Ca trestia ne-am îndoit sub vânt, dar nu ne-am rupt.

Și-am rămas stăpâni pe moșioara noastră. Știe numai bunul Dumnezeu cu cât sânge ne-am plătit noi pământul acesta, scump tuturor românilor, scump pentru frumusețea și bogățiile lui, scump pentru faptele mărețe și înălțătoare care s-au petrecut pe el.

Odihnească-se-n pace gloriosul Ștefan că n-au fost spuse-n deșert cuvintele mândre și înțelepte pe care ni le-a lăsat cu limbă de moarte:

„Dacă dușmanul vostru ar cere legăminte rușinoase de la voi, atunci mai bine muriți prin sabia lui decât să fiți privitori împilării și ticăloșiei țării voastre.“

Poporul

Ceea ce se ridică mai luminos și mai sfânt în mijlocul amintirilor mele, podoaba cea mai aleasă și mai mândră-ntre podoabele țării, este poporul românesc. În sufletu-i larg, nespus de duios, trecut prin focul atâtor suferințe am găsit izvorul curat al frumoaselor lui cântece și tot înțelesul istoric al trăinicieii noastre pe acest pământ. În marea lui putere de muncă, de luptă și de răbdare, în mintea lui trează și-n inima lui caldă am găsit sprijinul speranțelor noastre și dezlegarea înaltei chemări a neamului nostru. Îl urmăresc cu gândul de-a lungul veacurilor, îl văd cu pieptul dezvelit în bătălii muncind ca să plătească dările, căzând și ridicându-se iar, murind în șes și renăscând în munți, pururea tânăr, pururea mândru, cu toate nevoile ce-au vrut să-l răpuie – și mă-ntreb ce popor a avut pe lume o soartă mai aprigă și mai zbuciumată, ce neam de oameni a stat mai viteaz și mai întreg în fața atâtor dureri!

Unde-ar fi ajuns el astăzi dac-ar fi fost lăsat în pace! ...

Suferințele au pus o blândețe divină pe figura țaranului nostru. Inima lui e plină de milă pentru cei nenorociți și limba lui e dulce și plină de mângâieri.

Într-o țară așa de frumoasă, c-un trecut așa de glorios, în mijlocul unui popor atât de deștept, cum să nu fie o adevărată religie iubirea de patrie și cum să nu-ți ridici fruntea, ca falnicii strămoși de odinioară, mândru că poți spune: „Sunt român!“

(după Alexandru Vlahuță, *România pitorească*)

Dunărea (descriere)

după Alexandru Vlahuță

Noaptea se lasă tăcută, vastă, solemnă. Luceferi mulți răsar în fundul apei și tremură pe valuri. Sub tainica mângâiere a lunii, Dunărea calcă-ntre păduri, care-i aduc aminte de izvoarele-i depărtate, pare că visează. Câte-a mai văzut, Doamne, și câte mai știe Dunărea asta a noastră – când ar sta ea să le povestească pe toate! ... Din vremurile tulburi, de pe când pământul nu-și așezase încă neamurile-n graniți hotărâte, roiau popoarele pe malurile ei atrăgătoare. Și n-a fost împărat mare să nu-și poarte pe-aici doru-i de cucerire. N-a fost colț de lume în care să nu fi străbătut faima „Frumosului Istros“, fermecătoarele legende ale acestui minunat fluviu, la care se închină atâtea noroade și a cărui apă – scrie Sofocle – avea în credințele celor vechi darul de a spăla de păcate ... Crai din toate părțile lumii și-au năpustit pe aici oștirile-n războaie, din strășnicia cărora s-au lămurit cele mai mari evenimente din istoria omenirii.

Pe drumu-i lung de 3000 de kilometri, Dunărea dă viață la 30 de orașe, din care trei sunt capitale; soarbe 120 de râuri, sparge două șiruri de munți și în falnicu-i mers spre mare, își ascultă gloria cântată-n șase limbi; dar doina, adânc mișcătoare, doina României, o farmecă într-atâta, că-și dă acestei țări cea mai frumoasă și mai bogată jumătate din stăpânirea valurilor ei. Nici nu

se putea visa un dar mai prețios și mai binefăcător pentru patria noastră ...

Alcătuiește o compunere cu titlul Patria mea.

Nu uita această poveste pe care am scris-o pentru tine. Și ori de câte ori vei fi în impas, adu-ți aminte de mine și eu voi veni neîntârziat.

Vom regăsi împreună

BUCURIA DE A SCRIE COMPUNERI ...

Vacanță plăcută!

CUPRINS

Ce trebuie să cunoaștem despre scrierea unor compuneri

1. Citind mult vei izbuti	5
2. Vei putea scrie frumos, adevărat și convingător numai despre ceea ce cunoști	6
3. Lasă-ți imaginația (închipuirea) să zboare!	7
4. Cuvinte și propoziții	13
5. Despre însușiri	15
6. Expresii poetice	19
7. Despre ce poți scrie?	20
8. Fiecare compunere are un titlu	23
9. Părțile compunerii	25
10. Respectă alineatele	28
11. Despre întrebări și răspunsuri	29
12. Timpul în care se petrece acțiunea. Timpul povestirii	30
13. Nu repeta aceleași cuvinte!	31
14. Esențialul și amănuntele	33
15. Nu te rătăci!	34
16. Fii atent cum scrii!	35
17. Un plan bun, o compunere bună	36
18. Înainte de a scrie, gândește!	37

Învățăm să scriem compuneri

A sosit toamna	39
Toamna în livadă	41
Prima zi de școală	42
Cine aleargă după doi iepuri	44

Plecarea păsărilor	46
Minciuna are picioare scurte	48
Sfârșit de toamnă	50
Ninge	52
O poveste cu Moș Crăciun	54
Câinele meu	57
Colegul meu de bancă	59
Vulpea	61
Iepurele și ariciul	62
Greierele și furnica	65
De vorbă cu fulgul de nea	67
O întâmplare din vacanță	68
Vulpea și găina	70
Veverița	71
Pisica mea	72
Ghiocelul	75
A sosit primăvara!	78
De vorbă cu o rândunică	83
Mama, ființa cea mai dragă	85
Învățătoarea mea	88
O faptă bună	92
Ploaia	95
Cartea, prietena mea	97
În excursie	98
Grădina școlii	103
Oameni și fapte din trecut	106
O vizită la un muzeu	108
De vorbă cu o frunză	110
Povestea pâinii	113
O întâmplare fantastică	115
Un basm	116
Într-un oraș al viitorului	118
Întâlnirea cu un personaj din basme	119
Rămas bun, doamnă învățătoare!	120
Patria noastră	121

... A fost odată o pană, dar nu una obișnuită. A fost o pană, demult, pe vremea când se scria cu pana, nu cu penița. Pana aceea sunt eu și am venit din lumea mea pentru tine. Am scris multe și știu multe. Știu că orice școlar își dorește să scrie cele mai frumoase compuneri. E o mare bucurie să simți că ești ascultat cu plăcere de colegi; că atunci când îți citești compunerea nu se aude niciun foșnet de caiet. Toată lumea ascultă. Cuvintele curg lin ca apa cea neobosită, cu care abia de se îngână șoaptele vântului și fâlfâitul mătăsoaselor aripi.

Dar, ca să ajungi să poți găsi locul cuvintelor, cunoscându-le bine înțelesurile, să încercăm să găsim împreună drumul care ne va duce spre minunata lume a Compunerilor.

Încrede-te în mine, sunt o prietenă de nădejde! Și, ca să îți dovedesc acest lucru, mai întâi îți voi încredința o taină. Ascultă! Eu sunt cea care l-a ajutat pe cel mai mare poet român, Mihai Eminescu să scrie neuitatele sale versuri:

„Somnoroase păsărele,
Pe la cuiburi se adună,
Se ascund în rămurile,
Noapte bună... !”

Și tot eu l-am ajutat pe Ion Creangă să scrie despre Nică, pe Mihail Sadoveanu să scrie despre duduia Lizuca, pe Emil Gârleanu să scrie povești, „Din lumea celor care nu cuvântă”...

ISBN 978-973-679-951-8

www.edituraaramis.ro